

bisa
perspective.brussels
brussels instituut voor statistiek en analyse

1/4

WOONT SINDS
MINDER DAN
5 JAAR IN HET
GEWEST

48 000

INTERNATIONALE
WERKERS

50 000

BEZOEKERS OP
WWW.BISA.BRUSSELS

4

EVALUATIES
VAN OVERHEIDSBELEID

Jaarverslag van het BISA 2018

Productieteam

Auteurs

Lorenz HAVERANS en Line JUSSIANT

Leescomité

Sabrine CIPRIANO, Xavier DEHAIBE, Aymnah GANGJI en Astrid ROMAIN

Directie Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA)

Astrid ROMAIN

VOORPAGINA

Concerto – Communication Agency

Foto's: © Eric OSTERRMANN

LAY-OUT EN DRUKWERK

IPM printing

VERTALING

Vertaald van het Frans naar het Nederlands door SFX Translated

Herlezing: Toon VERMEIR

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Astrid ROMAIN, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA)

MEER INFORMATIE

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

bisa@perspective.brussels – www.bisa.brussels

Wettelijk depot: IRIS Uitgaven – D/2019/6374/285

© Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

Reproductie toegestaan mits bronvermelding

Jaarverslag van het BISA 2018

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	5
1. MARKANTE FEITEN EN CIJFERS VAN 2018	7
2. HET BISA: DE OPDRACHTEN	11
2.1 Het BISA is het referentiecentrum voor de statistiek van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	12
2.2 Het BISA analyseert de sociaal-economische uitdagingen van Brussel	16
2.3 Het BISA evalueert het overheidsbeleid	23
2.4 Het BISA verspreidt zijn kennis over het Gewest	26
2.5 Het BISA neemt deel aan het beheer van het Belgisch statistisch systeem	30
2.6 Het BISA verstrekt advies aan publieke instellingen	34
3. ACHTER DE SCHERMEN VAN HET BISA	39
Het team	40
De begroting	41
4. BIJLAGEN	43
Bijlage 1: Rapport over gegevensbeveiliging	44
Bijlage 2: Werkgroepen opgevolgd door het BISA	45
Bijlage 3: Gewestelijk Technisch Comité voor Statistiek en Analyse (GTCS)	46
Bijlage 4: Activiteitenrapport 2018 van de Wetenschappelijke Raad	47

VOORWOORD

Beste lezer,

Dit derde jaarverslag van het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) presenteert de belangrijkste projecten die het Instituut in 2018 heeft uitgevoerd.

Bijna 700 statistische tabellen werden gepubliceerd op de websites van het BISA. Deze bevatten tal van updates, maar ook nieuwe statistieken over onder meer de schoolbevolking en de aanwezigheid van de werknemers van de internationale instellingen in het Brussels Gewest.

Het BISA heeft ook een eerste meerjarig statistisch programma voor Brussel (2019-2021) uitgegeven, om de statistische werkzaamheden zo goed mogelijk af te stemmen op de behoeften. Dit programma legt, vertrekkend vanuit de vele gebruikersbehoeften, de uitdagingen op het gebied van de openbare statistieken over Brussel vast. Het zal de komende drie jaar als leidraad dienen voor de statistische activiteiten van het BISA.

Er werden een vijftiental analyses gepubliceerd over uiteenlopende onderwerpen, zoals de wetenschappelijke en technische richtingen van het hoger onderwijs, het Brusselse innovatiesysteem enz. De Brusselse bevolking werd ook onder de loep genomen, meer bepaald de nieuwkomers. Bijna de helft van de Brusselaars woont immers minder dan 5 jaar in zijn of haar wijk.

Sommige publicaties ondergingen een facelift, zoals *het Conjunctuuroverzicht van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, dat opnieuw werd uitgebracht met meer indicatoren. Daarnaast werd de Brusselse economische activiteit besproken tijdens een studiedag met “de modelleringsinstrumenten van de regionale economieën” als thema, georganiseerd door het Federaal Planbureau, het BISA, IWEPS en Statistiek Vlaanderen. Deze studiedag bood meteen ook de gelegenheid om de openbare instellingen en beleidsmakers bewust te maken van het nut van dit besluitvormingsinstrument.

2018 was ook het jaar van de gemeenteraadsverkiezingen in België. Om de debatten over de sociaal-economische uitdagingen van de 19 Brusselse gemeenten te objectiveren, publiceerde het BISA *de Kerncijfers per gemeente*. Deze werden al snel een blikvanger en zelfs een van de meest gedownloade publicaties van het Instituut.

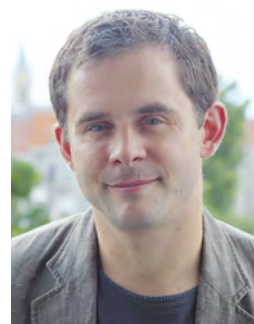
Er werd ook een nieuwe reeks publicaties over de evaluatie van het overheidsbeleid gelanceerd: *De Evaluaties van het BISA*. Eind 2018 werden de resultaten en aanbevelingen van de drie evaluaties van de Strategie GO4Brussels overgemaakt aan de regering.

2018 was een jaar vol projecten met een groeiend team. Wij danken ons team voor alle verwezenlijkingen. U zult ze op de volgende pagina's ontdekken.

Wij wensen u veel leesplezier.

Astrid ROMAIN
Directrice van het BISA

Christophe SOIL
Directeur-generaal van perspective.
brussels

DEEL 1

MARKANTE FEITEN EN CIJFERS VAN 2018

2018 werd gekenmerkt door de opstelling van het eerste brusselse meerjarig statistisch programma (2019-2021) en de uitbreiding van het brussels instituut voor statistiek en analyse (BISA) met acht nieuwe medewerkers. Nieuwe statistieken zagen het daglicht, bijvoorbeeld over internationale tewerkstelling, en het instituut publiceerde vijftien analyses die gespreksstof vormden voor het brusselse debat, met name door belangrijke vermeldingen in de media.

 698 statistieken verspreid

- > **576** via bisa.brussels
- > **122** via wijkmonitoring.brussels

 15 publicaties

 > bisa.brussels:
50 436 gebruikers¹,
234 909 bezochte pagina's

> wijkmonitoring.brussels:
33 412 gebruikers,
186 765 bezochte pagina's

 450 vragen ontvangen
via bisa@perspective.brussels

Sociale netwerken

 501 volgers

 246 volgers

 316 volgers

 Meer dan **85** vermeldingen in de **media**

¹ Volgens de definitie van Google Analytics zijn dit de gebruikers die ten minste één sessie hebben gestart tussen 01/01/2018 en 31/12/2018.

MARKANTE FEITEN 2018

■ **Focus van het BISA nr. 22**
Demografische barometer 2017 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

■ **Focus van het BISA nr. 23**
Brussel, hoofdstad van onderzoekers?

■ **Evaluatierapport**
van het Europees verdrag inzake stabiliteit, coördinatie en bestuur overgemaakt aan het Brussels Parlement

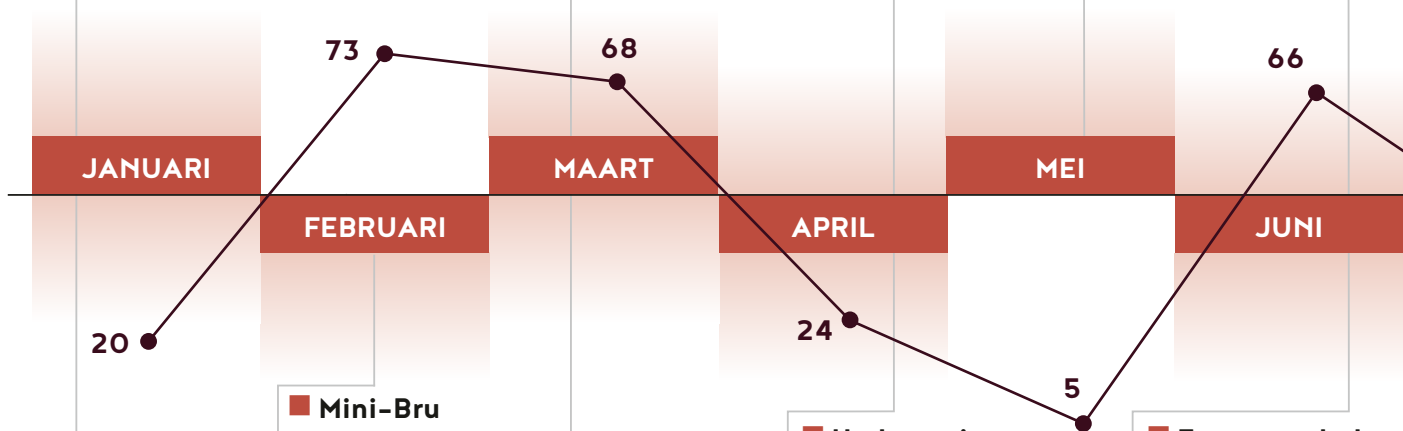

■ **Focus van het BISA nr. 24**
et nouvelles statistiques
De internationale tewerkstelling: eindelijk aanwezig in de arbeidsmarkt-statistieken

■ **Focus van het BISA nr. 25**
De economische verhoudingen tussen de Belgische gewesten aan de hand van de interregionale input-outputtabel

AANTAL GEPUBLICEERDE STATISTIEKEN

■ **Mini-Bru 2018**

■ **Nieuwe reeks:**
kerncijfers per gemeente

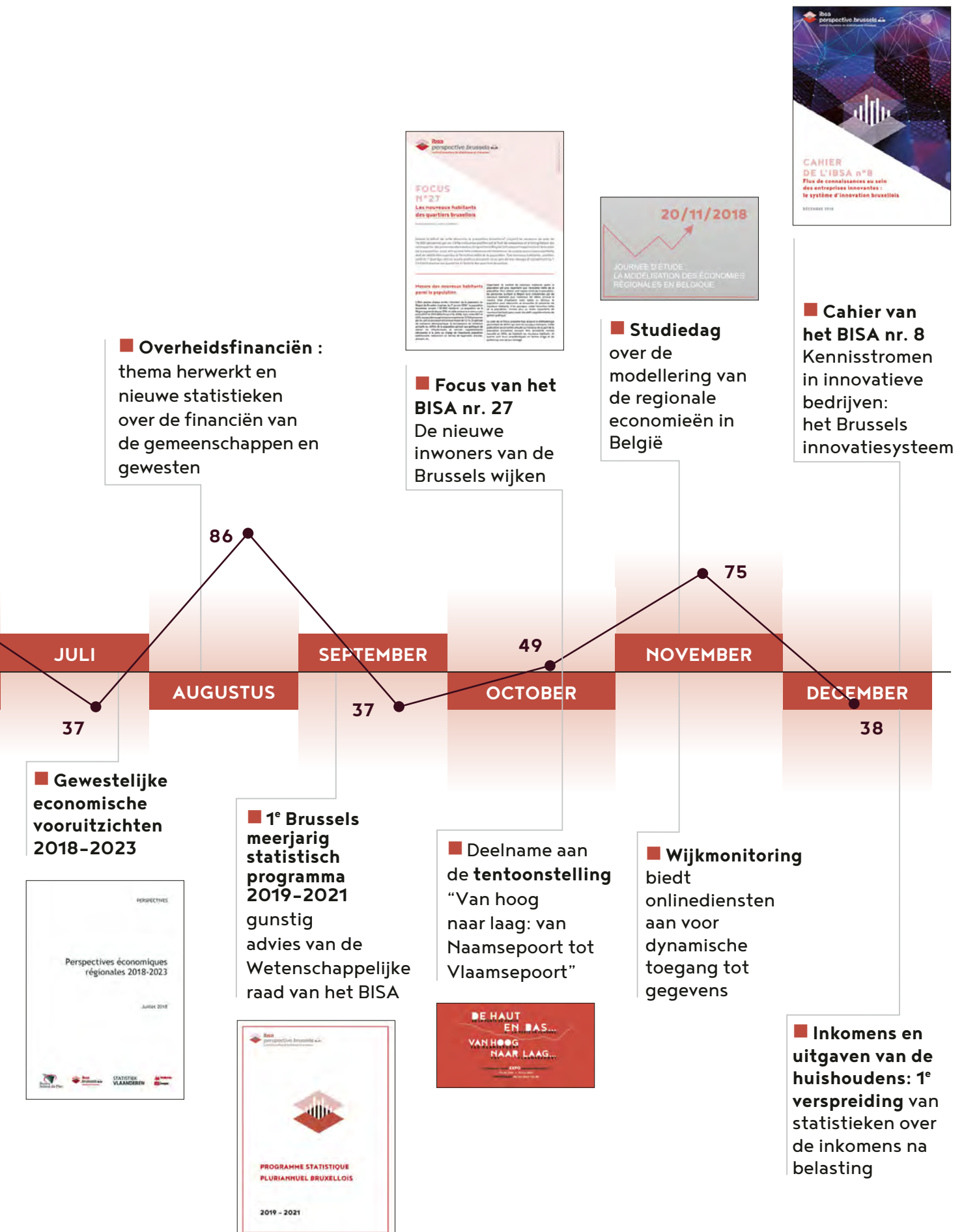
■ **Herlancering**
van het **Conjunctuur-overzicht**
meer indicatoren
en driemaandelijks update

■ **Onderwijs:**
nieuwe statistieken
over de instellingen en de
schoolbevolking

■ **Focus van het BISA nr. 26**
STEM
opleidingen, een
mannenzaak?

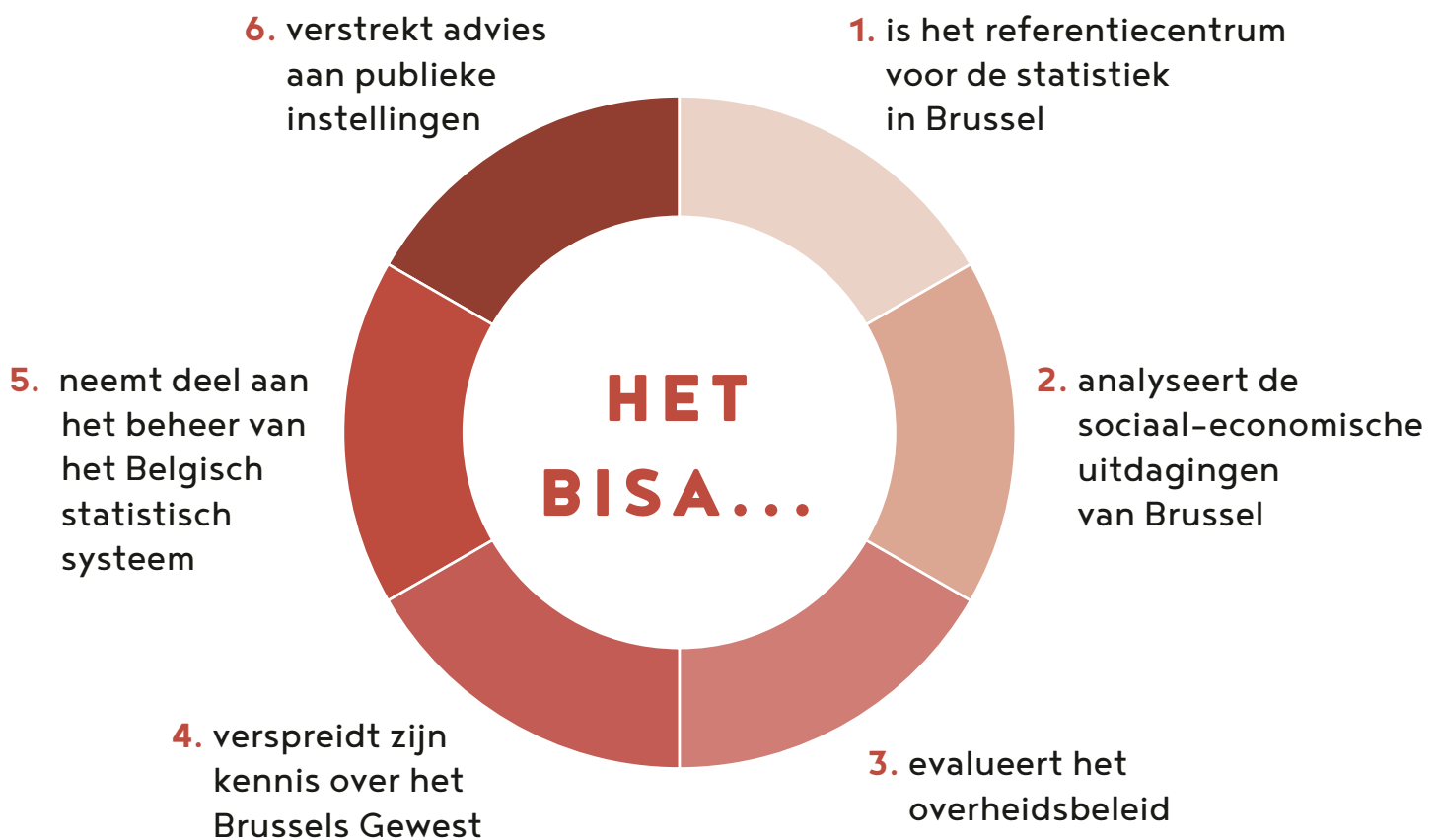

DEEL 2

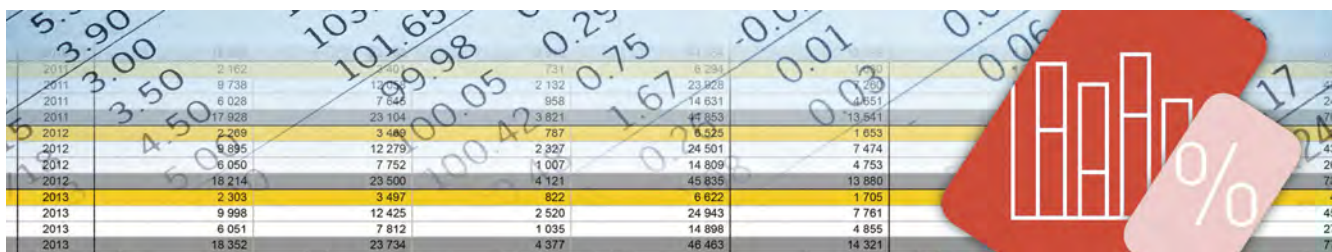
HET BISA: DE OPDRACHTEN

De zes opdrachten van het brussels instituut voor statistiek en analyse (BISA) zijn:

2.1

HET BISA IS HET REFERENTIECENTRUM VOOR DE STATISTIEK VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Als statistische autoriteit van het brussels hoofdstedelijk gewest, ontwikkelt, produceert en verspreidt het brussels instituut voor statistiek en analyse (BISA) volledig onafhankelijk publieke statistieken over het brussels gewest.

In 2018 zagen nieuwe statistieken het daglicht

In 2018 ontwikkelde en verspreidde het BISA nieuwe statistieken over:

- > Het fiscale inkomen na belasting van de huishoudens, in aanvulling op de statistiek over het belastbaar inkomen;
- > Volwassenenonderwijs (sociale promotie);
- > Studierichtingen in het hoger en universitair onderwijs;
- > Het onderscheid gewoon/gespecialiseerd in de statistieken van de schoolbevolking en de verplaatsingen van leerlingen;
- > Internationale tewerkstelling (zie hierna).

Dankzij de samenwerking met de Nationale Bank van België (NBB), heeft het BISA ook de productietermijn van de statistieken over in- en uitvoer van goederen en diensten korter gemaakt.

Wat is een publieke statistiek?

Een publieke statistiek is **kwantitatieve, gegroepeerde en representatieve informatie die een collectief fenomeen kenmerkt** binnen een bepaalde populatie. Deze definitie is afkomstig van Verordening (EG) 2015/759 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2015 betreffende de Europese statistiek en is toegespitst op het kwantitatieve aspect overeenkomstig de ordonnantie voor de gewestelijke statistiek. Zoals de ordonnantie voorziet, verspreidt het BISA seriële of **recurrente** statistieken.

Internationale werknemers eindelijk in de statistieken

Tot mei 2018 was er geen enkele precieze, betrouwbare en gedetailleerde statistiek om de aanwezigheid van werknemers van de internationale instellingen in het Brussels Gewest te meten. In 2016 begon het BISA samen met het HIVA-onderzoekscentrum van de KU Leuven een methodologie te ontwikkelen om statistieken over internationale tewerkstelling te maken. De twee organisaties hebben vervolgens de gegevensverzameling bij de betreffende Europese en internationale instellingen georganiseerd. Deze nieuwe statistieken werden voor het eerst gepubliceerd

in mei 2018 en zullen jaarlijks worden bijgewerkt.

Ze kunnen vanzelfsprekend naast de officiële administratieve statistieken over loonarbeid worden gelegd om een compleet beeld te vormen van de Brusselse arbeidsmarkt. De resultaten van deze eerste telling werden geanalyseerd en gepubliceerd in de Focus van het BISA nr. 24

Gesprek met Karin Impens,

Adjunct van de Commissaris voor Europa en de internationale organisaties

Welke rol speelde het Commissariaat in het project voor nieuwe statistieken over internationale tewerkstelling?

We hebben een rol als facilitator opgenomen door contact op te nemen met de Europese en internationale instellingen en hen te motiveren om hun gegevens te verstrekken aan het BISA. Dat was soms enigszins gecompliceerd omdat bepaalde instellingen niet echt bereid waren om gegevens over hun personeel te delen met derden, vooral gezien de nieuwe wetgeving over de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Gelukkig zijn we er in samenwerking met het BISA in geslaagd het nodige vertrouwen te creëren zodat het toch gelukt is.

Waarom is deze studie zo belangrijk voor uw organisatie?

We vinden het belangrijk om de statistieken over tewerkstelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te verbeteren, en om te weten hoeveel personen en welke profielen werkzaam zijn in de Europese en internationale instellingen. Aangezien we een contactpunt vormen voor deze instellingen, biedt een beter inzicht in hun personeel en specifieke aspecten ten opzichte van de andere werknemers ons de mogelijkheid om hen beter te begeleiden. Tot nog toe bestonden er geen precieze statistieken hierover, en dat is vreemd als je weet dat bepaalde instellingen vaak al sinds de jaren 1950 aanwezig zijn in het Brussels Gewest.

Hoe is de samenwerking met het BISA verlopen?

Die is heel goed verlopen. De eerste vergaderingen met de instellingen waren voornamelijk met Commissaris Alain Hutschinson omdat de instellingen beter bekend zijn met de Commissaris van de Brusselse Regering dan met het BISA en hem beschouwen als een belangrijk contactpunt tussen hen en de Brusselse overheden. Er was ook een goede samenwerking op federaal niveau met het Interministerieel Comité voor het Zetelbeleid (ICZ) met name om gegevens te krijgen over de NATO.

Hoe ziet u het verdere verloop van deze samenwerking?

Het is de bedoeling om de cijfers jaarlijks bij te werken. Dat is niet alleen gunstig voor de werkgelegenheidscijfers, maar ook om Brussel op de kaart te zetten als internationale hoofdstad. Dit geldt zowel voor de concurrentie met andere hoofdsteden als intern, aangezien internationale aanwezigheid vaak belangrijker is dan men zou denken.

Nieuwe gegevensbronnen verkennen

In 2018 verkende het BISA de mogelijkheid om **big data te gebruiken** om nieuwe statistieken te produceren. De eerste haalbaarheidsstudie werd samen met Brussel Mobiliteit uitgevoerd voor de mobiele-telefoongegevens van de operator Proximus. Dit pilootproject heeft aangetoond hoe belangrijk deze gegevens zijn om matrixen voor de

oorsprong-bestemming op te stellen. Het heeft ook duidelijk gemaakt wat de technische en methodologische limieten zijn voor de mogelijke benutting ervan. Het BISA verricht samen met andere federale en gewestelijke instellingen onderzoek naar dit datatype om uit de gezamenlijke verworven kennis te kunnen putten.

Het BISA werkt overigens ook met de administratieve databases van het onderwijzend personeel van de Federatie Wallonië-Brussel en de Vlaamse Gemeenschap. De grootste uitdaging van dit verkennende werk is de productie van unieke statistieken op schaal van het Brussels Gewest. Hiervoor stelde het BISA **categorieën op van de functies van het onderwijzend personeel** uit deze twee verschillende databases. Deze nieuwe statistiek zal toelaten om de behoefte aan leraren te monitoren zoals gevraagd door de Regering in het kader van de Strategie 2025.

Het aanbod van en de behoefte aan statistieken verzamelen

In januari 2018 plaatste het BISA zijn interface voor verzameling van de behoefte aan Brusselse statistieken online. Er werden meer dan 250 behoeften geregistreerd, uitgaand van verschillende gebruikerstypes: politieke besluitnemers, publieke instellingen (Gewestelijk Technisch Comité voor Statistiek en Analyse - GTCS), academici (Wetenschappelijke Raad van het BISA), journalisten, burgers, ondernemingen, enz. Deze behoeften worden vervolgens geëvalueerd en geprioriteerd aan de hand van het volgende proces:

1. De ontvankelijkheid van de behoefte: gaat het om een publieke statistiek?
2. Het aantal aanvragen: hoeveel actoren hebben om de statistiek gevraagd en wie zijn ze?
3. De complexiteit om de statistiek te produceren.

Aan de hand van deze **eerste lijst van de behoeften aan statistieken** kon worden bepaald met welke prioriteit nieuwe statistieken worden ontwikkeld in het Brussels meerjarig statistisch programma 2019-2021¹.

Naast deze analyse van de vraag naar statistieken heeft het BISA de gewestelijke statistiekinventaris met het aanbod van Brusselse publieke statistieken bijgewerkt. In 2018 kreeg deze inventaris 14 nieuwe fiches met metadata en werd ze gekoppeld aan de lancering van een eerste inventaris van enquêtes op het niveau van het Brussels Gewest. Vanaf nu worden beide inventarissen samen bijgewerkt.

¹ Voor meer informatie over het Brussels meerjarig statistisch programma 2019-2021 zie deel 2.5. Het BISA neemt deel aan het beheer van het Belgisch statistisch systeem, p. 30.

Continuïteit garanderen voor de productie van bestaande statistieken

In 2018 verzamelde, verwerkte en verspreidde het BISA **meer dan 500 statistieken afkomstig van een honderdtal verschillende leveranciers** (federaal, gewesten, gemeenschappen, ...). De meeste van deze statistieken zijn bijgewerkte versies van bestaande statistieken. Het gaat ofwel om statistieken die geproduceerd werden door het BISA, eventueel in samenwerking met de partners van het INR of het IIS, ofwel om statistieken die werden gemaakt door andere Brusselse instellingen en door het BISA voorafgaand aan hun verspreiding werden verwerkt om de betrouwbaarheid en kwaliteit ervan te verzekeren². Het statistisch jaarprogramma van de statistische autoriteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bevat een lijst van de statistieken die jaarlijks door het BISA worden geproduceerd en/of verspreid³.

De continuïteit van de productie voor de bestaande statistiekenportefeuille garanderen is een basisopdracht van het BISA. De verschillende gebruikers van statistieken

rekenen erop dat de statistieken die ze regelmatig gebruiken, worden onderhouden en bijgewerkt. Al deze statistieken leveren een objectieve basis voor het uitwerken, de uitvoering, de opvolging en de evaluatie van het overheidsbeleid. Ze geven meer inzicht in de maatschappelijke veranderingen. Ze zijn voor iedereen toegankelijk en verstrekken objectieve elementen voor het democratisch debat.

Het Instituut publiceert **methodologieën** met de berekeningsmethode van de statistiek en de beperkingen ervan om een correcte interpretatie van de verspreide statistieken te garanderen. De methodologieën van de volgende thema's werden grondig herzien in 2018:

- > economische activiteit;
- > conjunctuur;
- > onderwijs;
- > overheidsfinanciën.

Gesprek met **Marion Pourbaix**,

Beheerster van het Overzicht van de huisvestingsvergunningen bij de Directie Territoriale kennis van perspective.brussels en lid van het Gewestelijk Technisch Comité voor Statistiek en Analyse (GTCS) sinds 2009.

U heeft deelgenomen aan de eerste enquête voor de behoefte aan Brusselse statistieken? Wat waren uw belangrijkste behoeften?

Voor de directie Territoriale kennis, waar ik verantwoordelijk ben voor het Overzicht van de huisvestingsvergunningen, is het essentieel dat het BISA instaat voor het regelmatig bijwerken en verspreiden van recurrente statistische reeksen, zoals het aantal inwoners en huishoudens per statistische sector. Het is bijzonder belangrijk om de dynamiek van de productie van huisvesting te kunnen koppelen aan de evolutie van de bevolking en het aantal huishoudens.

Deze fundamentele gegevens moeten regelmatig worden bijgewerkt op een verfijnde ruimtelijke schaal, aangezien de situatie sterk varieert tussen wijken onderling, bijvoorbeeld tussen Kuregem in Anderlecht en Diesdelle in Ukkel. Een andere behoefte die we voor de inventaris hebben meegedeeld aan het BISA is de noodzaak, ondanks de institutionele ontwikkelingen in België, om de coherentie van de productie van deze fundamentele gegevens te behouden voor het hele Belgische grondgebied. Dit is nodig om bijvoorbeeld statistieken op te maken op een metropolitane schaal die het grondgebied van het Brussels Gewest overschrijdt, of om Brussel te vergelijken met andere grote Belgische steden.

² Naleving van de statistische beginselen zoals beschreven in artikel 2 van de Verordening (EG) 223/2009 van het Europees Parlement en de Raad, gewijzigd door Verordening (EU) 2015/759 betreffende Europese statistieken.

³ Het statistisch jaarprogramma van de statistische autoriteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is beschikbaar op de website van het BISA.

2.2

HET BISA ANALYSEERT DE SOCIAAL-ECONOMISCHE UITDAGINGEN VAN BRUSSEL

Het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) maakt sociaal-economische analyses over uiteenlopende onderwerpen om meer inzicht te krijgen in de Brusselse realiteit. De gegevens worden vooraf toegepast in verschillende modellen of statistische hulpmiddelen ter ondersteuning van de analyse.

2.2.1 ANALYSES UITGEVOERD DOOR HET BISA

In 2018 kwamen verschillende belangrijke analyses van uiteenlopende thema's tot stand: economie, onderzoek en ontwikkeling (R&D), demografie, onderwijs, arbeidsmarkt...

De Brusselse bevolking onder de loep

In de editie van 2017 (gepubliceerd in januari 2018) analyseerde de **Demografische Barometer** de demografische groei van Brussel en de redenen voor de vertraging ervan in 2016. In de publicatie werd ook de evolutie van de groei in de periode 2010-2015 in de 145 wijken voorgesteld, en welke wijken hun bevolking het meest zagen stijgen.

Het BISA heeft vooral de **nieuwe bewoners** bestudeerd. Voor het eerst werden gegevens specifiek over deze nieuwe bewoners bekendgemaakt. Bijna de helft van de Brusselaars woont sinds minstens 5 jaar in dezelfde wijk (gegevens van 2016). In de Focus nr. 27 geeft het BISA een overzicht van de kenmerken van deze nieuwe bewoners en wordt deze dynamiek geanalyseerd op wijkniveau.

De **Demografische Barometer 2018** die op het einde van het jaar werd gepubliceerd, ging dieper in op het relatieve belang van het aantal mannen en vrouwen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit cijfer varieerde de voorbije 30 jaar en vertoont sterke verschillen volgens de leeftijd van de Brusselaars, hun woonwijk of hun nationaliteit.

Publicaties:

- > Focus van het BISA nr. 22 – Demografische barometer 2017 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
- > Focus van het BISA nr. 27 – De nieuwe inwoners van de Brusselse wijken
- > Focus van het BISA nr. 28 – Demografische barometer 2018 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Partnerschap met Innoviris

Het BISA geeft de voorkeur aan samenwerking met andere instellingen op zowel federaal, gewestelijk als gemeenschapsniveau. De studies die voorkomen uit deze samenwerkingen worden verrijkt door een samenvoeging van kennis. In 2018 versterkte het BISA zijn vruchtbare samenwerking met Innoviris en kwamen verschillende gezamenlijke analyses tot stand waarbij de expertise van beide instellingen benut werd. In maart publiceerde de twee instellingen samen een **analyse van personeel in R&D en HR** voor de wetenschappelijke en technologiesectoren in het Brussels Gewest. Met bijna de helft van de actieve bevolking die over een diploma van het hoger onderwijs beschikt en 1,75 % van de totale binnenlandse werkgelegenheid in R&D-activiteiten, overstijgt het Brussels Gewest de Belgische en Europese gemiddelden.

In juni bogen het BISA en Innoviris zich vervolgens vanuit de invalshoek van het gender over een analyse van de statistieken in de **wetenschappelijke en technische richtingen in het hoger onderwijs**. Van de 100.000 studenten die hoger onderwijs volgen in Brussel, volgt slechts een op acht een wetenschappelijke of technische richting. Onder hen is slechts een op drie een vrouw, terwijl vrouwen wel in de meerderheid zijn in de andere richtingen.

Gezien het tekort aan ingenieurs en hoog gekwalificeerde technici in het Brussels Gewest, stelt de studie voor aan een inhaalbeweging te beginnen om het aantal vrouwen in wetenschappelijke en technische richtingen op te trekken.

Om het jaar af te sluiten, publiceerde het BISA zijn Cahier nr. 8 - Kennisstromen in innovatieve bedrijven: het Brussels innovatiesysteem - gebaseerd op onderzoek van de KU Leuven in het kader van het programma Anticipate van Innoviris. Het Cahier analyseert **de kennisstromen van technologisch innovatieve ondernemingen** in het Brussels Gewest en de Brusselse agglomeratie. Het geeft politieke aanbevelingen voor het innovatiesysteem van het Brussels Gewest, met name in de context van het Gewestelijk plan voor Innovatie (GPI).

De samenwerking tussen het BISA en Innoviris wordt ook in 2019 voortgezet. Het BISA en Innoviris zijn al begonnen met het benutten van de enquêteresultaten over het gebruik van informatie- en communicatietechnologie (ICT) in de Brusselse huishoudens.

Publicaties:

- > Focus van het BISA nr. 23 - Brussel, hoofdstad van onderzoekers?
- > Focus van het BISA nr. 26 - STEM opleidingen, een mannenzaak?
- > Cahier van het BISA nr. 8 - Kennisstromen in innovatieve bedrijven: het Brussels innovatiesysteem

Gesprek met Cedric Verstraete, Policy Advisor bij Innoviris

Aan welke projecten hebt u samen met het BISA gewerkt in 2018?

Ik heb eerst meegewerkt aan de wetenschappelijke coördinatie van het Cahier van het BISA nr. 8 over de kennisstromen in innovatieve ondernemingen. Het Cahier brengt de onderzoeksresultaten van een Anticipate-project gefinancierd door Innoviris, en is direct gekoppeld aan de opdracht voor R&D en innovatie van Innoviris.

Ik heb ook meegewerkt aan de redactie van de Focus van het BISA nr. 26 met een co-auteur van het BISA. Innoviris heeft het BISA voorgesteld om een publicatie samen te stellen over vrouwen in wetenschappelijke en technische richtingen van het hoger onderwijs, en het BISA heeft daar positief op gereageerd. Acht maanden later werd deze Focus onder co-redactie gepubliceerd op de website van het Instituut.

Welke bijdrage hebt u geleverd aan het Cahier nr. 8?

Innoviris heeft met name ondersteuning geboden door het wetenschappelijk onderzoek te vertalen naar de praktijk. We hebben ook de nadruk gelegd op de noodzaak om politieke conclusies en aanbevelingen te halen uit deze studie. Dat is volgens mij essentieel omdat de Cahiers van het BISA gericht zijn aan een gespecialiseerd publiek.

Hoe verloopt de samenwerking tussen de twee instellingen in het algemeen?

Innoviris heeft altijd graag samengewerkt met het BISA. Beide instellingen getuigen van professionalisme zowel voor wat betreft de methode als de aanpak. Het is een uitstekend kader met veel tussenstappen en veel feedback om de kwaliteit van de publicaties continu te verbeteren. Het BISA beschikt ook over een grote expertise. De samenwerking met het BISA is ook aangenaam door de dynamiek en het positieve enthousiasme.

Opvolging van de conjunctuur

In april 2018 bracht het BISA opnieuw het **Conjunctuuroverzicht**. Er zijn nieuwe indicatoren bijgekomen, zoals een raming van de investeringen van ondernemingen, de buitenlandse handel en de onderliggende inflatie. Het formaat blijft behouden: twee pagina's waarop de economische actoren in een oogopslag de recente ontwikkelingen van de economische activiteit in het Brussels Gewest kunnen evalueren op basis van een grafische weergave met een aantal sociaal-economische indicatoren. Deze indicatoren worden nu driemaandelijks bijgewerkt. Dit komt de betrouwbaarheid van de tendensen ten goede, aangezien de evolutie op korte en lange termijn van een indicator de driemaandelijkse variatie ervan betreft.

Publicatie:

- > Conjunctuuroverzicht van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Inzicht in de Brusselse economie

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bekleedt een centrale positie in **de handel tussen de drie Belgische gewesten**. Dit wordt vastgesteld via de analyse van de allereerste interregionale input-outputtabel (IO)⁴ in de Focus van het BISA nr. 25. Bijna 38 % van de goederen en diensten die worden geproduceerd in het Brussels Gewest is bestemd voor gebruikers in de twee andere gewesten. Dit percentage ligt veel hoger dan in Vlaanderen en Wallonië (respectievelijk 9 % en 13 %). De Brusselse productie is dus grotendeels gericht op de vraag vanuit de aanpalende gewesten.

In Focus nr. 24 – “De internationale tewerkstelling: eindelijk aanwezig in de arbeidsmarktstatistieken”, brengt het BISA een unieke analyse van de nieuwe statistiek die door het Instituut in samenwerking met het HIVA van de KU Leuven werd ontwikkeld en verspreid om **de internationale tewerkstelling in het Brussels Gewest te meten**⁵. 48.000 personen werken in een internationale instelling gevestigd in Brussel. Deze studie schetst een beeld van deze groep en maakt een vergelijking met andere werknemers. Ze evalueert tevens de impact van deze groep in de administratieve statistieken voor de activiteitsgraad, de werkzaamheidsgraad en de werkloosheidsgraad van het Brussels Gewest.

Zoals elk jaar analyseerde het BISA voor het Brussels Gewest de resultaten van de **Gewestelijke economische vooruitzichten 2018-2023** gebaseerd op het macro-econometrisch model HERMREG. Deze Gewestelijke

economische vooruitzichten komen tot stand door een samenwerking tussen het BISA, het Federaal Planbureau, het IWEPS en Statistiek Vlaanderen. Hun doelstelling: een beeld schetsen van het economisch landschap bij een ongewijzigd beleid van de drie gewesten tot 2023, en eventuele verstoringen van het evenwicht naar voor brengen. Volgens deze vooruitzichten zal de werkloosheidsgraad in het Brussels Gewest sterk dalen de komende jaren: van 16,3% in 2018 naar 12,4% in 2023. Dit zou gepaard gaan met de creatie van 25.000 extra jobs in het Gewest tijdens deze periode.

Deze drie studies geven een beter inzicht in de werking van de Brusselse economie en arbeidsmarkt. Ze helpen ondernemingen om hun markten en de toekomst perspectieven beter te begrijpen, en de publieke actoren kunnen hun beleid erop afstemmen.

Publicaties:

- > Focus van het BISA nr. 24 – Internationale tewerkstelling: eindelijk aanwezig in de arbeidsmarktstatistieken
- > Focus van het BISA nr. 25 – De economische verhoudingen tussen de Belgische gewesten aan de hand van de inter-regionale input-outputtabel
- > Regionale economische vooruitzichten 2018-2023

Analyse is een methode waarbij een complex fenomeen wordt opgesplitst in deeltjes om het beter te begrijpen. Er zijn verschillende benaderingen:

- > structureel, om de basismechanismen van een fenomeen naar voor te brengen (bijvoorbeeld werkloosheid);
- > conjunctureel, om daarentegen naar voor te brengen welke elementen gevolgen ondervinden van een tijdelijke situatie;
- > ruimtelijk, om aan te tonen welke geografische verbanden een fenomeen kenmerken;
- > temporeel, om de evolutie in de tijd weer te geven van een fenomeen en de bijbehorende gebieden;
- > descriptief, voor een directe lezing van een fenomeen;
- > prospectief, om de bepalende factoren van de temporele evolutie van een fenomeen naar voor te brengen, om de toekomst van deze factoren te voorspellen, en de eventuele variatie van hun bijdrage aan de toekomst en het opkomen van andere factoren;
- > longitudinaal, om het parcours in de tijd te volgen van een individu of van een groep;
- > kwantitatief, bij toepassing van kwantitatieve methoden, meer bepaald methoden die ontwikkeld zijn voor verwerking van meetbare variabelen.

⁴ Zie p. 20 voor meer informatie over de interregionale input-outputtabel.

⁵ Zie p. 13 voor meer informatie over de statistiek ontwikkeld door het BISA.

2.2.2 STATISTISCHE MODELLEN EN HULPMIDDELEN ONTWIKKELD DOOR HET BISA

Methodologische ontwikkelingen en statistische modelvorming dienen ter ondersteuning van analyse. Deze activiteit is weinig zichtbaar, maar essentieel. Sociaal-economische analyse vergt immers de ontwikkeling van betrouwbare hulpmiddelen en methodologieën om bijvoorbeeld projecties te kunnen maken.

Nieuwe methoden voor conjuncturele analyse

Om het Conjunctuuroverzicht weer te kunnen opstarten in april 2018 heeft het BISA zijn hulpmiddelen voor conjuncturele analyse verbeterd, met name voor wat betreft:

- > trimestrialisering van statistische reeksen voor interpretatie van economische evoluties op korte termijn;
- > correctie voor seizoensinvloeden van de conjuncturele economische indicatoren door toepassing van het model ARIMA-X12, om seizoensinvloeden die de economie regelmatig beïnvloeden in de tijd te neutraliseren;
- > de langetermijntendens voor elke indicator via het model extraheren in niet-observeerbare componenten (UCM) om hun structurele evolutie en de huidige positie van de Brusselse economie te bestuderen ten opzichte van haar historische dynamiek.

$$\frac{X_T - X_{T-4}}{X_{T-4}}$$

De eerste interregionale input-outputtabel

In 2018 kwam de eerste interregionale input-outputtabel (IO) tot stand. Dankzij dit nieuwe statistische hulpmiddel dat werd ontwikkeld door het Federaal Planbureau in samenwerking met het BISA en zijn Vlaamse en Waalse tegenhangers, is het nu mogelijk om de stroom van goederen en diensten tussen het Brussels Gewest, Vlaanderen, Wallonië en het buitenland in detail te analyseren. Dit nieuwe hulpmiddel is een belangrijke stap voorwaarts voor de kennis over de economische relaties tussen de gewesten.

Concreet heeft de interregionale input-outputtabel van België de vorm van een tabel met dubbele ingang die het volgende weergeeft:

- > het geheel van de goederen- en dienstenstromen in de Belgische economie over een jaar (in waarde, tegen lopende prijzen);
- > in en tussen de drie Belgische gewesten en met het buitenland;
- > vanuit het oogpunt van de productie, de consumptie en de inkomens.

De modellering van de regionale economieën uitgelegd

HERMREG is een regionale uitsplitsing van het Belgische macro-econometrisch model HERMES, ontwikkeld door het Federaal Planbureau. In de originele versie biedt het HERMREG-model de mogelijkheid om macro-economische vooruitzichten op middellange termijn te maken voor de drie Belgische gewesten. Momenteel wordt een tweede versie van het HERMREG-model ontwikkeld om de impact van economische beleidsmaatregelen op gewestelijk niveau te simuleren en te analyseren.

Ongeacht de versie vormt het HERMREG-model een belangrijk hulpmiddel om de drie gewesten meer inzicht te geven in de werking van hun economie in het licht van de soms heel verschillende realiteiten waarmee ze te maken krijgen.

In 2018 werden de ins en outs van het HERMREG-model uitgelegd tijdens een studiedag over modellering van de regionale economieën in België, georganiseerd door de partners van het project (het Federaal Planbureau, het BISA, het IWEPS en Statistiek Vlaanderen). Tijdens de studiedag werd dé grote nieuwigheid van het model voor 2018 bekendgemaakt, namelijk de resultaten van de eerste analyses voor de impact van economische maatregelen op gewestelijk niveau.

Gesprek met **Didier Baudewyns**,

Expert van het Federaal Planbureau (FPB)

Het FPB werkt sinds 2005 samen met het BISA aan het HERMREG-model. Wat is HERMREG precies?

HERMREG is een project van het Federaal Planbureau (FPB) en de drie instituten voor statistiek en analyse van de gewesten, meer bepaald het BISA, het Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique (IWEPS) en Statistiek Vlaanderen. Het project werkt aan een modelvorming van de economie van de drie Belgische gewesten en steunt daarbij op het nationale model HERMES.

Waarvoor dient het HERMREG-model?

Er bestaan eigenlijk twee versies van het HERMREG-model. Een eerste versie wordt sinds 2008 gebruikt voor regionale vooruitzichten op middellange termijn op basis van nationale vooruitzichten. Deze regionale vooruitzichten omvatten meerdere indicatoren, zoals het bruto binnenlands product (bbp), de toegevoegde waarde, de investeringen en de werkgelegenheid per bedrijfstak, de arbeidsmarkt, het beschikbaar inkomen van de huishoudens, enz.

Een tweede versie van het model die meer recent werd ontwikkeld, laat toe om de impact van economische beleidsmaatregelen te analyseren op gewestelijk niveau. Zo kan er bijvoorbeeld op gewestelijk niveau worden geëvalueerd welke impact een belastingverlaging voor natuurlijke personen of een vermindering van de patronale bijdragen zou hebben.

Dit jaar organiseerde het Federaal Planbureau met de gewestelijke instellingen voor statistiek, waaronder het BISA, een studiedag over het HERMREG-model. Wat was het doel van deze dag?

Het was de bedoeling om HERMREG voor te stellen aan potentiële gebruikers, en om concreet aan te tonen waarvoor het model dient, hoe het politieke beleidsmakers, administraties en ondernemingen kan helpen bij het uitwerken, opvolgen en evalueren van hun acties. De twee facetten van het model werden voorgesteld: enerzijds de dimensie als hulpmiddel om vooruitzichten te maken, en anderzijds de dimensie als hulpmiddel voor impactanalyse om beleidsmaatregelen te evalueren. Deze studiedag heeft onze verwachtingen overstegen voor wat betreft het aantal inschrijvingen, en de debatten waren bijzonder interessant, met name tijdens de rondetafel met de verantwoordelijken van de gewestelijke en federale economische en sociale comités.

Overheidsbeleid evalueren met behulp van contrafeitelijke analyse

In het kader van de evaluatie van financiële hulpmiddelen bestemd voor ondernemingen⁶ heeft het BISA methoden voor contrafeitelijke analyse onderzocht. Doel: het effect van een beleid in cijfers om te zetten door de resultaten van de begunstigde van de maatregel met en zonder publieke tussenkomst te vergelijken. Aangezien deze twee situaties niet tegelijk kunnen worden geobserveerd, wordt de impact geëvalueerd door een vergelijking te maken tussen een groep van begunstigden en een controlegroep met identieke kenmerken die niet geniet van de maatregel. Deze aanpak omvat twee analysefasen:

- > De selectie van een controlegroep van ondernemingen met dezelfde kenmerken als de begunstigde ondernemingen via technieken voor koppeling door propensity scores;
- > Analyse van de verschillen tussen de beleidsgroep en de controlegroep door middel van een difference-in-difference-methode om de impact van het beleid op de begunstigden te isoleren.

De ontwikkeling van dit methodologische kader geeft meer inzicht in de specifieke aspecten van een impactanalyse op Brussels niveau en het belang om rekening te houden met de regionale bijzonderheden bij het instellen en evalueren van overheidsbeleid.

Hulpmiddel voor simulatie van de financiële middelen voor het Europees cohesiebeleid

In 2018 begon het BISA aan de ontwikkeling van een hulpmiddel voor simulatie van de budgetten die de Europese Unie toekent aan de verschillende Belgische gewesten. Dit hulpmiddel moet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de mogelijkheid bieden om autonoom een schatting te maken van het budget voor het programma 2021-2027 van de

Europese structuurfondsen (EFRO en ESF). Het is gebaseerd op de beschikbare Europese databases (demografische, economische, sociale, milieugerelateerde gegevens enz.) en de methodologie voor verdeling van de Europese Commissie.

⁶ Zie p. 23 voor meer informatie over deze evaluatie.

2.3

HET BISA EVALUEERT HET OVERHEIDSBELEID

Het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) voert evaluaties uit van publieke beleidsmaatregelen die aan het Instituut worden toevertrouwd door de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of per ordonnantie. Het BISA beschouwt deze opdracht als een constructief hulpmiddel voor beslissingen dat toelaat het gevoerde beleid te verbeteren.

2018: de evaluaties van de Strategie GO4Brussels worden overgemaakt aan de Brusselse Regering

In 2018 betroffen de werkzaamheden voor evaluatie van het BISA voornamelijk de Strategie GO4Brussels (ook bekend als de Strategie 2025 voor Brussel). Het jaar wordt afgesloten met de overhandiging van de resultaten en aanbevelingen voor de drie gevraagde evaluaties aan de Brusselse Regering.

1. De eerste evaluatie betreft **de impact van de financieringsinstrumenten voor ondernemingen**. Deze impactevaluatie moest bepalen welk doelpubliek gebruik had gemaakt van de financiële middelen die eind 2017 beschikbaar waren, en de kwantificeerbare impact ervan meten op de doelgroepen. Er werden vijf groepen van financiële middelen geanalyseerd:
  - > Steun voor economische expansie met betrekking tot investeringen (toegekend door Brussel Economie en Werkgelegenheid – BEW);
  - > Andere zogenaamde “softe” steun (toegekend door BEW);
  - > Steun voor het bevorderen van de buitenlandse handel (toegekend door BEW);
  - > Steun voor financiering en toegang tot kapitaal, beheerd door Finance.brussels;
  - > Steun voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie beheerd door Innoviris.

De evaluatie heeft gemeten welke impact deze financieringsinstrumenten hadden op de economische prestaties van de ondernemingen, op basis van indicatoren die de toegevoegde waarde, het kapitaal en de werkgelegenheid meten.

Het BISA heeft voor deze evaluatie samengewerkt met Maxime Petit Jean, doctor bij het onderzoekscentrum SPIRAL (ULiège).

2. De tweede evaluatie schat **het effect van de maatregelen van de Strategie GO4Brussels voor een eerste werkervaring, namelijk:**

- > Individuele beroepsopleidingen (IBO);
- > Startbaanovereenkomsten (SBO);
- > Instapstages (IS).

De impact van deze maatregelen wordt geëvalueerd over de verdere loopbaan van de begunstigden, voor wat betreft de overgang van werkloosheid naar een baan. Er werden twee maatregelen getest: het uitmonden in een baan van minstens een maand en het uitmonden in een vaste baan, gedefinieerd als een ononderbroken tewerkstelling van minstens zes maanden. De evaluatie werd uitgevoerd in het kader van een partnerschapsovereenkomst tussen het BISA, het Brussels Observatorium voor Werkgelegenheid en Opleidingen (view.brussels – Actiris) en het Federaal Planbureau.

Gesprek met **Maxime Petit Jean**,

Doctor bij het onderzoekscentrum SPIRAL (ULiège), dat met het BISA heeft samengewerkt aan de evaluatie van de financiële middelen voor ondernemingen

Hoe hebt u samengewerkt met het BISA?

Ik werk bij Spiral, een onderzoekscentrum van ULiège dat gespecialiseerd is in de ontwikkeling van methoden voor analyse en evaluatie van overheidsbeleid. Hierbij hebben we aandacht voor verschillende vragen van de overheid. Spiral had al samengewerkt met het BISA voor de evaluatie van de New Deal in 2013. Toen we zagen dat het BISA een overheidsopdracht had voor technische begeleiding en wetenschappelijke ondersteuning, hebben we besloten om mee te dingen en hebben we de opdracht gewonnen.

Kunt u uitleg geven over uw opdracht bij het BISA, hoe is die verlopen?

Ik had de leiding over de voorbereiding en de uitvoering van een kwantitatieve evaluatie van financiële middelen voor ondernemingen. Voor dit project waren verschillende competenties nodig inzake evaluatie van overheidsbeleid, gegevensanalyse en econometrie. Ik kon daarvoor rekenen op de steun van een aantal medewerkers van het BISA, met name voor wat betreft de methodologie. De evaluatie was afgerond in november 2018 en werd positief onthaald door de actoren die betrokken waren bij de toepassing van de geëvalueerde maatregelen.

Wat heeft dit werk bij het BISA u bijgebracht?

Het BISA is een dynamische en van nature nieuwsgierige omgeving. Ik heb veel geleerd uit contacten met verschillende personen van het Instituut, maar ook met tal van andere actoren van het Gewest. Ik heb een aantal minder bekende aspecten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ontdekt, en ik weet nu meer over het ecosysteem van Brusselse ondernemers en het reilen en zeilen van een instituut voor statistiek en analyse.

3. De derde evaluatie analyseert **de effecten van de acties die worden voorgesteld door de organisaties voor advies en begeleiding van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de ondernemingen of kandidaat-ondernemers**. Deze evaluatie bepaalt een initiële situatie (2017) voorafgaand aan de hervorming van de gewestelijke instrumenten voor advies aan en begeleiding van ondernemingen en van hun dienstenaanbod. De volgende organisaties voor ondersteuning en begeleiding werden opgenomen in de evaluatie:
- > Impulse;
  - > Brussels Invest & Export (BIE);
  - > Atrium;
  - > 1819;
  - > het Centrum voor ondernemingen in moeilijkheden (COM).

Het resultaat van deze evaluatie is een voorafgaand hulpmiddel dat moet dienen als basis voor de evaluaties die over 4 of 5 jaar zullen meten welke effecten de reorganisatie van het dienstenaanbod van de organisaties voor advies aan en begeleiding van ondernemingen heeft op het doelpubliek. De uitgevoerde evaluatie beschrijft in de mate van het mogelijke het publiek dat advies/begeleiding kreeg, welke soorten behoeften meer of minder gedekt worden door de geanalyseerde organisaties en welke elementen de toegang tot de aangeboden diensten bevorderen of afremmen voor de gebruikers. Het consortium BDO/Sonecom heeft deze evaluatiewerkzaamheden uitgevoerd in het kader van een overheidsopdracht die in 2017 werd gegund.

Methodologische ondersteuning voor de evaluatie van het overheidsbeleid

Het BISA biedt ook methodologische ondersteuning aan andere Brusselse instanties die evaluaties van overheidsbeleid uitvoeren of coördineren. Sinds juni 2018 verstrekt het BISA advies aan Brussel Economie en Werkgelegenheid (BEW) bij de evaluatie van de ordonnantie inzake toeristisch logies van 8 maart 2014⁷.

In 2018 deed het BISA ook zijn expertise voor de volgende evaluaties: de evaluatie van het inschakelingscontract (gecoördineerd door view.brussels en het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn), de evaluatie van het beheercontract van citydev.brussels (gecoördineerd door BEW) en de evaluatie van de organisatie van de sturing en van de coördinatie van de Brusselse maatregelen inzake de Jongerengarantie (gecoördineerd door het Kabinet van de Minister-President).

⁷ Meer informatie in deel 2.6. Het BISA verstrekt advies aan publieke instellingen, p. 34.

2.4

HET BISA VERSPREIDT ZIJN KENNIS OVER HET GEWEST

Het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) voert actieve promotie voor zijn analytische en statistische kennis van het Brussels grondgebied. Het Instituut stelt gratis statistieken, indicatoren, publicaties en analyses ter beschikking aan iedereen die geïnteresseerd is. Het voornaamste verspreidingskanaal is de website van het BISA www.bisa.brussels, aangevuld met de website van de wijkmonitoring www.wijkmonitoring.brussels, die de indicatoren op schaal van de wijken in kaart brengt.

Een nieuwe grafische lijn voor alle publicaties van het BISA

Na de integratie van het BISA in perspective.brussels werd de grafische lijn van het Instituut herzien in 2017. Het BISA is vervolgens overgegaan tot een herziening van de lay-out van alle publicatiereeksen om de leesbaarheid ervan te verbeteren.

De eerste publicatiereeks die een grondige herziening onderging is **Mini-Bru**, gepubliceerd in februari 2018.

Daarna was het de beurt aan de **Focus van het BISA**, met een nieuw grafisch handvest vanaf nummer 24 – De internationale tewerkstelling: eindelijk aanwezig in de arbeidsmarktstatistieken⁸.

15 publicaties van het BISA

Naast de Focus nr. 24 publiceerde het BISA ook de volgende **Focus** in 2018:

> Focus van het BISA nr. 22 – Demografische barometer 2017 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

> Focus van het BISA nr. 23 – Brussel, hoofdstad van onderzoekers?

> Focus van het BISA nr. 25 – De economische verhoudingen tussen de Belgische gewesten aan de hand van de interregionale input-outputtabel

⁸ Lees 2.1 Het BISA is het referentiecentrum voor de statistiek, p. 22.

- > Focus van het BISA nr. 26 – STEM opleidingen, een mannenzaak?
- > Focus van het BISA nr. 27 – De nieuwe inwoners van de Brusselse wijken
- > Focus van het BISA nr. 28 – Demografische barometer 2018 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Zoals elk jaar publiceert het BISA de **Mini-Bru**. De editie 2018 bevatte een aantal nieuwigheden, meer bepaald voor de onderwerpen werkgelegenheid, mobiliteit en levensstandaard.

In juli werden de **Regionale economische vooruitzichten** (op basis van het HERMREG-model) gepubliceerd in samenwerking met het Federaal Planbureau en de andere gewestelijke instituten voor statistiek. De gewestelijke economische vooruitzichten geven prognoses voor de periode 2018 – 2023 over de economische activiteit, de arbeidsmarkt, de inkomens van de huishoudens of de uitstoot van broeikasgassen in elk gewest van het land. 2018 werd afgesloten met de publicatie van het achtste nummer van de **Cahiers van het BISA** – Kennisstromen in innovatieve bedrijven: het Brussels innovatiesysteem. Op basis van onderzoek van de KU Leuven in het kader van het programma Anticipate van Innoviris analyseert dit Cahier de kennisstromen van technologisch innoverende ondernemingen in het Brussels Gewest en de Brusselse

agglomeratie in de ruime zin. Zo worden nieuwe elementen over het innovatiesysteem in het Brussels Gewest blootgelegd, dat niet ophoudt aan de administratieve grenzen van het Gewest.

In 2018 keerde het **Conjunctuuroverzicht** terug, met tal van nieuwigheden voor meer inzicht in de Brusselse economische situatie⁹.

Naast deze uitgaven zijn er ook de **externe publicaties** waaraan het BISA meewerkt. Zoals elk jaar heeft het BISA bijgedragen aan de redactie van de Algemene toelichting van de begroting van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In het kader van het project Dynam werden twee publicaties verspreid over de dynamiek van de arbeidsmarkt. HIVA-KU Leuven stelde in samenwerking met de RSZ, het BISA, het IWEPS en het Vlaamse departement Werk en Sociale Economie nieuwe statistieken op met betrekking tot de bewegingen op de regionale arbeidsmarkten tussen juni 2015 en juni 2016, met de bijbehorende analyse. Deze statistieken zijn voor het eerst beschikbaar voor alle werknemers, met inbegrip van de administraties van de lokale overheden, op het niveau van de gewesten, en tevens van de provincies.

Het BISA heeft ook bijgedragen aan een artikel in de publicatie OVER.WERK.

⁹ Zie p. 18 voor meer informatie over het Conjunctuuroverzicht.

Informatie verspreiden: de websites

Het BISA heeft er in 2011 voor gekozen om zijn statistieken en analyses zo ruim mogelijk te verspreiden via de website www.ibsa.brussels. Zeven jaar later werkt het BISA aan een grondige make-over van deze website met meer dan 50.000 gebruikers.

Om dit werk aan te vatten voerde het BISA eerst een **opiniepeiling** uit om de mening van de gebruikers van de huidige website te kennen. De resultaten werden door het BISA en de per overheidsopdracht aangeduide dienstverlener geanalyseerd om de nieuwe versie van de website te ontwikkelen. Volgens deze enquête raadpleegt 45% van de gebruikers de website regelmatig (meer dan een keer per maand). De meest gedownloadde producten zijn de statistische tabellen, de Focus van het BISA en de kerncijfers per gemeente. Voor wat betreft de eventuele nieuwe ontwikkeling vond 76% van de respondenten het essentieel om over meer grafieken en andere dynamische visuele elementen te beschikken op de website. 20% vond het wenselijk om een mobiele versie te hebben. Op basis van deze vaststellingen zal het BISA in 2019 de make-over van de website bestuderen om deze aangenamer te maken en toegang te bieden tot de verschillende producten (statistieken, methodologieën, publicaties, institutionele informatie, enz.).

bisa

perspective.brussels

brussels instituut voor statistiek en analyse

Kerncijfers per gemeente

Stad Brussel

BEVOLKING

Bevolking op 1 januari	Stad Brussel		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	2014	2019	2014	2019
Totale bevolking (aantal inwoners)	170.407	181.726	1.183.408	1.206.542
Bevolkingsdichtheid (aantal inwoners per km²)	5.152	5.494	7.185	7.411
Aantal mannen ten opzichte van 100 vrouwen	103	104	95	96

Bevolking per leeftijdsgroep op 1 januari	Stad Brussel		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	2013	2018	2013	2018
Aandeel jonger dan 15 jaar in de totale bevolking (%)	23,1	23,7	22,5	22,0
Aandeel 15 - 64 jaar in de totale bevolking (%)	65,6	65,2	64,1	63,9
Aandeel 65 jaar en ouder in de totale bevolking (%)	11,3	11,0	13,4	14,1

In 2018 – het jaar van de gemeenteverkiezingen – plaatste het BISA een nieuw product online: de **Kerncijfers per gemeente**. Deze tabellen zijn beschikbaar in elektronisch formaat en schetsen een statistisch portret van elk van de 19 Brusselse gemeenten: twee pagina's met de belangrijkste sociaal-economische indicatoren van elke gemeente voor vroeger en nu. Ze bieden een samenvattend overzicht van elke gemeente en sluiten aan op het meer diepgaande analytische beeld van *Zoom op de gemeenten*.

Gesprek met **Véronique Verbeke**, Hoofd van het departement Reporting en milieueffecten

Wat vindt u van de website van het BISA?

Het BISA is de Brusselse bron die we verkiezen, in het bijzonder voor de sociaal-economische gegevens. De website is een heel praktische manier om informatie te verspreiden. Ze voldoet al grotendeels aan onze behoeften en de gegevens zijn direct beschikbaar en downloadbaar. Bovendien zijn de gegevens voorzien van methodologieën zodat we ze niet verkeerd interpreteren. Soms hebben we heel specifieke vragen en dan nemen we direct contact op met het BISA.

Welke pagina's raadpleegt u het vaakst?

Zonder enige twijfel de gegevenstabellen die beschikbaar zijn per thema. Ik overloop ook regelmatig de analyses die gepubliceerd worden, met name de Focus van het BISA naargelang van de thema's.

In 2018 kreeg de website van de Wijkmonitoring www.wijkmonitoring.brussels meer dan 33.000 bezoekers die op zoek waren naar statistische indicatoren op niveau van een wijk of gemeente. Dat is 50% meer gebruikers dan in 2017. In 2018 werden ook drie nieuwe indicatoren toegevoegd aan de 261 reeds aanwezige indicatoren op de website:

- > het gemiddelde inkomen per inwoner;
- > het gemiddelde inkomen per aangifte;
- > het aantal huisartsen per 1.000 inwoners.

Daarnaast werden er webdiensten online geplaatst. Deze bieden ervaren gebruikers op verschillende manieren dynamische toegang tot de gegevens op de website, bijvoorbeeld door middel van software voor cartografie of een website.

Communiceren: sociale netwerken en de nieuwsbrief

In een wereld waar informatie alomtegenwoordig is, volstaat het niet om een doelpubliek in te lichten louter door een product online te plaatsen. Informatie verspreiden over de beschikbare statistieken en analyses is zeker even belangrijk. Het BISA gebruikt hier verschillende communicatiemiddelen voor: RSS feeds, sociale netwerken (Facebook, LinkedIn, Twitter), nieuwsbrieven, persberichten, links naar informatie op websites van partners (Open Data, BSI, GOB...), deelname aan evenementen, enz.

In 2018 werden acht nieuwsbrieven verzonden naar abonnees om informatie te geven over de nieuwigheden online. De sociale netwerken worden door steeds meer abonnees gevolgd: 1.063 in totaal. Dankzij dit alles bereikt het BISA een groter publiek.

Het BISA wil door voortdurende verbetering van zijn websites en verspreidingsmiddelen de Brusselse publieke statistieken en analyses meer bekendheid geven om een objectieve dimensie toe te voegen aan het debat over de sociaal-economische uitdagingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Evenementen om kennis te delen

Op 20 november 2018 organiseerden het Federaal Planbureau (FPB) en de drie gewestelijke instituten voor statistiek (IWEPS, BISA en Statistiek Vlaanderen) een studiedag over hun hulpmiddel voor modelvorming van de regionale economieën in België. Het HERMREG-model dat aan de basis ligt van de jaarlijks gepubliceerde gewestelijke economische vooruitzichten werd er voorgesteld, samen met de recente ontwikkelingen ervan (zoals de mogelijkheid om impactanalyses van een economisch beleid uit te voeren).

Naast dit colloquium nam het BISA deel aan verschillende andere conferenties, seminars, rondetafels en evenementen om de kennis van het Instituut te verspreiden. Zo was er bijvoorbeeld:

- > De ontmoeting georganiseerd door Minister-President Rudi Vervoort in samenwerking met Minister Didier Gosuin om de balans op te maken van het vijfjarig bestaan van de Jongerengarantie;
- > Het colloquium "Zorg in de stad" waar het BISA de demografie van de oudere en jonge Brusselaars heeft voorgesteld, twee bevolkingsgroepen die het vaakst gebruikmaken van het aanbod voor gezondheidszorg;

- > Het seminar voor samenwerking tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de regio Rabat Salé Kénitra (Marokko), waar het BISA met name de Wijkmonitoring heeft voorgesteld.

© perspective.brussels/Reporters

2.5

HET BISA NEEMT DEEL AAN HET BEHEER VAN HET BELGISCH STATISTISCH SYSTEEM

Als gewestelijke statistische autoriteit neemt het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) actief deel aan het beheer van het Belgisch statistisch systeem op nationaal en gewestelijk niveau. Op nationaal niveau vertegenwoordigt het Instituut het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bij de officiële instanties voor statistiek en economie. Op gewestelijk niveau coördineert het de werkzaamheden van verschillende comités.

De federale instanties

Het BISA en de andere statistische autoriteiten beheren samen het Interfederaal Instituut voor de Statistiek (IIS). De statistische autoriteiten nemen ook deel aan het beheer van het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR), samen met de Nationale Bank van België (NBB) en het Federaal Planbureau (FPB).

Bij het **INR** neemt het BISA meer bepaald deel aan de werkzaamheden van de volgende organen:

- > de Raad van Bestuur van het INR;
- > het Wetenschappelijk Comité van de nationale rekeningen;
- > het Wetenschappelijk Comité van de economische begroting;
- > het Wetenschappelijk Comité van het Prijzenobservatorium;
- > het Wetenschappelijk Comité voor de overheidsrekeningen;
- > het bureau van het INR.

In 2018 detacheerde het BISA een medewerker bij het INR (meer bepaald bij de NBB) om er de statistieken over de Brusselse in- en uitvoer te ontwikkelen en te analyseren. De partners van het INR publiceerden in deze context de gewestelijke verdeling van de Belgische in- en uitvoer van

goederen en diensten voor de periode 2006–2015. De belangrijkste punten die uit deze analyse naar voren komen, betreffen het specifieke karakter van de Brusselse uitvoer: 56 % bestaat uit diensten, terwijl dit slechts 25 % bedraagt in het Vlaams Gewest en 33 % in het Waals Gewest (voor 2015). Deze uitvoer van diensten stijgt bovendien: +9,4 % in 2014 en +4 % in 2015.

Meer over het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR)

De opdracht van het INR bestaat uit het maken van statistieken, analyses en economische vooruitzichten. Het maakt de nationale rekeningen op overeenkomstig de Europese normen. Het INR omvat drie wettelijk aangeduide instellingen: de Nationale Bank van België (NBB), het Federaal Planbureau (FPB) en Statbel. Sinds 2016 maken de gewesten deel uit van de raad van bestuur en de wetenschappelijke comités. De raad van bestuur van het INR telt twaalf leden: zes federale vertegenwoordigers en zes vertegenwoordigers van de gewesten en gemeenschappen.

Bron: <https://inr-icn.fgov.be/nl>

Bij het IIS zetelt het BISA in de raad van bestuur en in de volgende werkgroepen:

- > werkgroep “Functionarissen voor gegevensbescherming”;
- > werkgroep “Internationale positionering van het IIS”;
- > werkgroep “Programma van statistisch werk”;
- > werkgroep “Indicatoren voor de Sustainable Development Goals (SDG’s)”.

Naast hun deelname aan deze werkgroepen hebben de partners van het IIS ook een gezamenlijk werkprogramma opgesteld: **het geïntegreerd statistisch programma**. Hierin wordt gedefinieerd welke publieke statistieken het IIS en zijn partners samen willen maken of verbeteren. In 2018, het jaar van het tweede geïntegreerd statistisch programma van het IIS, ging het BISA de volgende samenwerkingen aan:

- > verbetering van de kwaliteit van de btw-statistieken;
- > opmaak van verkoopstatistieken van vastgoed op basis van de verkoopaktes;
- > definiëring van een nieuwe taakverdeling voor statistieken over toerisme;
- > opmaak van statistieken over het voortbestaan en migratie van btw-plichtigen;
- > productie van een statistiek van het wagenpark per statistische sector;
- > uitwerking van statistieken op basis van de database voor huurcontracten;
- > vraag naar jaarlijkse statistieken over spoorvervoer;
- > toevoeging van elementen aan de statistiek over het gebruik van ICT en internet bij huishoudens en personen;
- > vacatures.

Daarnaast hebben het BISA en de andere Belgische statistische autoriteiten het geïntegreerd statistisch programma 2019 opgesteld. Het programma werd op 8 mei 2018 goedgekeurd door de raad van bestuur van het IIS.

Al deze vroegere, huidige en toekomstige samenwerkingen verrijken de portefeuille van Brusselse statistieken die het BISA verspreidt. Naast deze officiële samenwerkingen

overlegt het BISA regelmatig met de gewestelijke en federale statistische instellingen over concrete projecten voor statistiek of analyse: creatie van een simulatietool voor de fondsen van het Europese cohesiebeleid, ontwikkeling van het HERMREG-model, hervorming van de enquête over de structuur en de verdeling van de lonen, enz¹⁰. De belangrijkste doelstellingen van dit overleg zijn de uitwisseling van kennis en goede praktijken, en de ontwikkeling van partnerschappen om de vergelijkbaarheid van de geproduceerde statistieken te garanderen.

Naast de aanwezigheid in deze twee belangrijke instanties (IIS en INR) vertegenwoordigt het BISA het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ook in de **Hoge Raad voor de Statistiek** (HRS).

Meer over het Interfederaal Instituut voor de Statistiek (IIS)

Het IIS werd opgericht op 1 januari 2016 en heeft als opdracht om de kwaliteit van publieke statistieken ter ondersteuning van publiek beleid te verbeteren. De opdrachten van het IIS zijn:

- > de door de statistische autoriteiten uitgewerkte statistische programma's coördineren en een geïntegreerd statistisch programma opstellen;
- > advies verlenen over de standpunten die België op internationale fora voor statistiek inneemt;
- > methodologische aanbevelingen geven;
- > de kwaliteit van de statistische productie monitoren.

Het IIS werkt onder het gezag van een interministeriële conferentie voor de statistiek waarin ministers van de federale, gewestelijke en gemeenschapsregeringen met bevoegdheid voor statistiek zetelen. Het IIS wordt beheerd door een raad van bestuur met zes leden: drie afkomstig van de federale besturen en drie van de gewestelijke statistische autoriteiten. Daarnaast kunnen het Federaal Planbureau, de gemeenschappen en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie er waarnemers naar afvaardigen.

Bron: <http://www.iis-statistics.be/>

¹⁰ Enkele van deze partnerschapsprojecten worden voorgesteld in delen 2.1 en 2.2.

De Brusselse gewestelijke comités

Op gewestelijk niveau coördineert het BISA de werkzaamheden van twee gewestelijke comités, overeenkomstig de ordonnantie inzake gewestelijke statistiek:

- > het Gewestelijk Technisch Comité voor Statistiek en Analyse (GTCS)¹¹,
- > de Wetenschappelijke Raad van het BISA¹².

In 2018 werd het **eerste Brussels statistisch meerjarenprogramma (2019-2021)**¹³ opgesteld om de prioriteiten voor Brusselse publieke statistieken te bepalen voor de volgende drie jaar. Hiervoor heeft het BISA eerst gepeild naar de behoeften van de verschillende gebruikers van Brusselse statistieken¹⁴, meer bepaald bij de leden van het Gewestelijk Technisch Comité voor Statistiek en Analyse en bij de Wetenschappelijke Raad van het BISA. Naast de

uitdaging om de productie en de verspreiding van de bestaande statistieken voort te zetten, bracht de behoeftenanalyse drie belangrijke punten aan het licht voor de periode 2019-2021:

- > beter inzicht in de intra-Brusselse dynamieken;
- > beter inzicht in de relaties tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en zijn hinterland;
- > beter inzicht in het «nieuwe gewestelijke feit» die rechtstreeks voortvloeien uit de recente institutionele wijzigingen.

De statistische prioriteiten van het Brussels statistisch meerjarenprogramma 2019-2021 worden uitgewerkt in concrete acties in de meer operationele jaarprogramma's van het BISA.

De Wetenschappelijke Raad van het BISA

De **Wetenschappelijke Raad van het BISA** heeft dit programma besproken tijdens de bijeenkomst van 20 september 2018. In zijn gunstig advies benadrukt de Raad het belang van de statistische activiteiten van het BISA, met name de recurrente productie van statistieken. De Raad merkt met tevredenheid op dat de voorziene ontwikkelingen goed beantwoorden aan de uitdagingen op niveau van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Naast medewerking aan het opstellen van het Brussels statistisch meerjarenprogramma 2019-2021 verleende de Wetenschappelijke Raad van het BISA ook methodologische steun aan het BISA voor de volgende onderwerpen:

- > de limieten voor het gebruik van big data bij de productie van statistieken;
- > het benutten van de koppeling van fiscale (Belastingen van natuurlijke personen) en demografische databases (Rijksregister).

De Raad heeft ook de hoofdstatisticus van het Vlaams Gewest uitgenodigd om zijn instelling voor te stellen. In 2019 zal de Raad zich verder verdiepen in de verschillende Belgische statistische autoriteiten om een globaal en transversaal beeld te vormen van het Belgische systeem en de coördinatie tussen de verschillende instellingen te bevorderen.

¹¹ In bijlage 3 vindt u meer informatie over het GTCS.

¹² In bijlage 4 vindt u meer informatie over de Wetenschappelijke Raad van het BISA.

¹³ Het Brussels statistisch meerjarenprogramma 2019-2021 is beschikbaar op de website van het BISA: www.bisa.brussels.

¹⁴ In deel 2.1 "Het BISA is het referentiecentrum voor statistiek van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest" vindt u meer informatie over de peiling naar de behoeften aan Brusselse statistieken.

Gesprek met **Patrick Deboosere**,

Professor en verantwoordelijke van Interface Demography, Departement sociologie – VUB, voorzitter van de Wetenschappelijke Raad van het BISA.

Wat is het belang van een wetenschappelijke raad voor het BISA?

De wetenschappelijke kwaliteit van de werkzaamheden van het BISA is uitstekend, en dat was ook zo voordat de Wetenschappelijke Raad er kwam. De Raad biedt een meerwaarde door structuur te brengen in de dialoog tussen de wetenschappelijke wereld en het BISA als instituut voor statistiek en analyse. Er waren natuurlijk ook vroeger al contacten tussen de academische wereld en het BISA, maar die waren toevalliger en in functie van de persoon en het project. Nu verloopt de dialoog systematischer en regelmatig. Deze dialoog stelt de werkmethoden van het Instituut in vraag en verrijkt daarmee de resultaten van zijn werkzaamheden. Zo weet het BISA dat het verrichte werk ook erkend wordt door de academische wereld.

Welke invloed had de Wetenschappelijke Raad deze twee eerste jaren?

Zoals ik al zei heeft de Raad een dialoog tot stand gebracht met het Instituut om kritische en opbouwende feedback te geven over de werkzaamheden en deze te verrijken. In 2018 bracht de Raad twee officiële adviezen uit over enerzijds het jaarrapport en anderzijds het meerjarig statistisch programma (2019-2021). De discussie rond dit programma was bijzonder interessant voor zowel de leden van de Raad als voor het Instituut. Het gezichtsveld van het Instituut werd erdoor verruimd en de behoefte aan statistieken van de academische wereld – zoals de behoefte aan cijfers op het niveau van de metropolitane regio – maakt daar nu deel van uit.

De Raad maakt nu overigens nader kennis met de Belgische statistische autoriteiten om meer inzicht te krijgen in de werking van het Belgische statistische systeem op zowel federaal als gewestelijk niveau. Deze discussie is boeiend, omdat ze een aanvulling vormt op de institutionele dialoog in het kader van het IIS.

Het Gewestelijk Technisch Comité voor Statistiek en Analyse (GTCS)

Het **Gewestelijk Technisch Comité voor Statistiek en Analyse** (GTCS) heeft ook de werkzaamheden voor het opstellen van de Brusselse statistische programma's gevolgd. Als platform voor het delen van Brusselse kennis heeft het ook uitgebreid de verschillende studies van leden besproken. Deze werden uitgevoerd in 2018 en omvatten uiteenlopende onderwerpen, zoals:

- > het onveiligheidsgevoel;
- > werkgelegenheid en opleiding;
- > de Brusselse economie;
- > geluidshinder.

Het BISA heeft er meer bepaald uitgeweid over de plicht en het belang om het geslacht op te nemen als dimensie bij de verzameling van Brusselse administratieve gegevens, en heeft de resultaten van de analyse van de statistieken over het hoger onderwijs per geslacht voorgesteld.

2.6

HET BISA VERSTREKT ADVIES AAN PUBLIEKE INSTELLINGEN

Het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) stelt zijn expertise ter beschikking van andere publieke instellingen door gerichte analyses uit te voeren en actief deel te nemen aan tal van werkgroepen.

Ondersteuning voor Europese projecten van het Brussels Gewest

In 2018 bood het BISA onder meer ondersteuning aan de EFRO-cel van de GOB, die het EFRO-programma moest implementeren op Brussels niveau en de impact moest evalueren van de beleidsmaatregelen binnen het kader van dit programma. Het BISA heeft meer bepaald bijgedragen aan de redactie van het hoofdstuk over de Brusselse sociaal-economische context in het jaarrapport 2018 van het Operationeel Programma 2014-2020. Het Instituut stelde de belangrijkste resultaten van deze analyse voor tijdens verschillende opvolgingscomités en tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van de vertegenwoordigers van de Europese Commissie en het Brussels Gewest over het toekomstige programma dat verbonden is aan het Europees Sociaal Fonds (ESF). In de herfst van 2018 hielp het BISA ook de Brusselse autoriteiten bij de voorbereiding van het Europese semester dat het volgende jaar van start ging.

Het BISA bood tevens ondersteuning bij het Europees onderzoeksproject “Cities of Making” waaraan ook andere departementen van perspective.brussels deelnemen. Deze studie werd uitgevoerd in 3 Europese steden (Brussel, Londen, Rotterdam) en het tot doel na te gaan welke publieke hefboomen kunnen bijdragen aan de ontwikkeling

van een stedelijke industrie. Hierbij werd aandacht geschonken aan zowel technologische veranderingen als stedelijke inrichting en de mogelijkheden voor stadsbestuur. Het BISA heeft bijgedragen met expertise op het vlak van methodologie en statistiek, en met kennis van de Brusselse sociaal-economische context.

Als laatste deelde het BISA zijn expertise in het kader van een studie over de productiviteit in België uitgevoerd door de OESO.

© perspective.brussels/Reporters

Evaluatie van de ordonnantie inzake toeristisch logies

Het BISA neemt het voorzitterschap waar van het begeleidingscomité voor de evaluatie van de ordonnantie inzake toeristisch logies van 8 maart 2014, gecoördineerd door Brussel Economie en Werkgelegenheid (BEW). Het begeleidingscomité is viermaal bijeen gekomen in 2018. Het BISA is voornamelijk tussengekomen over de methodologische aspecten van het onderzoek uitgevoerd door het universitair consortium voor evaluatie (geselecteerd met een overheidsopdracht door BEW), meer bepaald:

- > de methodologie voor het opstellen van de vragenlijst van de kwantitatieve enquête voor Brusselse aanbieders van logies en de wijze waarop de enquête wordt afgenomen;
- > de methodologie van het evaluatief onderzoek om de doeltreffendheid van de uitvoering van de bepalingen

van de Brusselse ordonnantie te meten;

- > de bronnen en de kwaliteit van de beschikbare gegevens over residentiële huisvesting en de logies die worden aangeboden aan toeristen.

© werk-economie-emploi.brussels

Realisatie van contextuele boordtabellen

In het kader van zijn expertiseopdracht maakt het BISA ook boordtabellen van contextuele indicatoren en gerichte analysenota's. In 2018 leverde het BISA de volgende contextuele boordtabellen aan de instellingen die instonden voor de coördinatie van de beleidsmaatregelen:

- > de contextuele boordtabel voor de Strategie GO4Brussels (Strategie 2025 voor Brussel) met meer dan zestig verschillende indicatoren (demografie, arbeidsmarkt, ondernemingen, onderwijs);

- > de contextuele indicatoren voor het Brusselse plan voor de Jongerengarantie (in samenwerking met view.brussels van Actiris);
- > de contextuele boordtabel van het OP 2014-2020 van het EFRO-programma.

Het BISA heeft verschillende andere instellingen begeleid in uiteenlopende onderwerpen, zoals:

- > BEEZY - backsourcing van beroepen met weinig kwalificaties;
- > Bruxelles Formation - methodologische werkgroep in het

Indiquer © perspective.brussels/Reporters

kader van het Opleidingsplan 2020;

- > Brussel Mobiliteit - Observatorium van de mobiliteit;
- > Brussel Preventie en Veiligheid - begeleidingscomité voor de enquête over gewestelijke veiligheid;
- > CIBG - groep "User Club Open data" van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- > equal.brussels - stuurgroep voor het verzamelen van indicatoren en statistieken inzake geslacht;
- > Federatie Wallonië-Brussel - oriënteringscomité van het Observatorium voor cultuurbeleid;
- > Federatie Wallonië-Brussel - werkgelegenheid in de niet-marktsector;
- > IWEPS - werkgroep voor de Eurostat survey on Gender-Based violence;
- > Observatorium Brussel Huisvesting - stuurcomité van het Observatorium voor residentieel vastgoed;
- > Steunpunt Werk - werkgroep "opvolging van de arbeidsmarkt".

Gesprek met **Antoine Doré**,

Speciaal gezant van Instance Bassin Enseignement qualifiant - Formation - Emploi Bruxelles

Wat zijn "bassins" precies?

De bassins Enseignement qualifiant-Formation-Emploi (EFE of Beroepsonderwijs-Opleiding-Werkgelegenheid) zijn geografische zones die worden afgebakend om een coherent aanbod van gekwalificeerd onderwijs en professionele vorming te bevorderen en synergie te ontwikkelen tussen de lokale actoren. Het Waals Gewest telt 9 bassins en het Brussels Gewest vormt één bassin op zich.

In elk bassin is er een Instance Bassin EFE die lokaal fungeert als aanspreekpunt en instantie voor overleg enerzijds, en anderzijds ondersteuning (analytisch, programmatisch en operationeel) biedt bij de sturing van het beroepsonderwijs en de beroepsopleidingen.

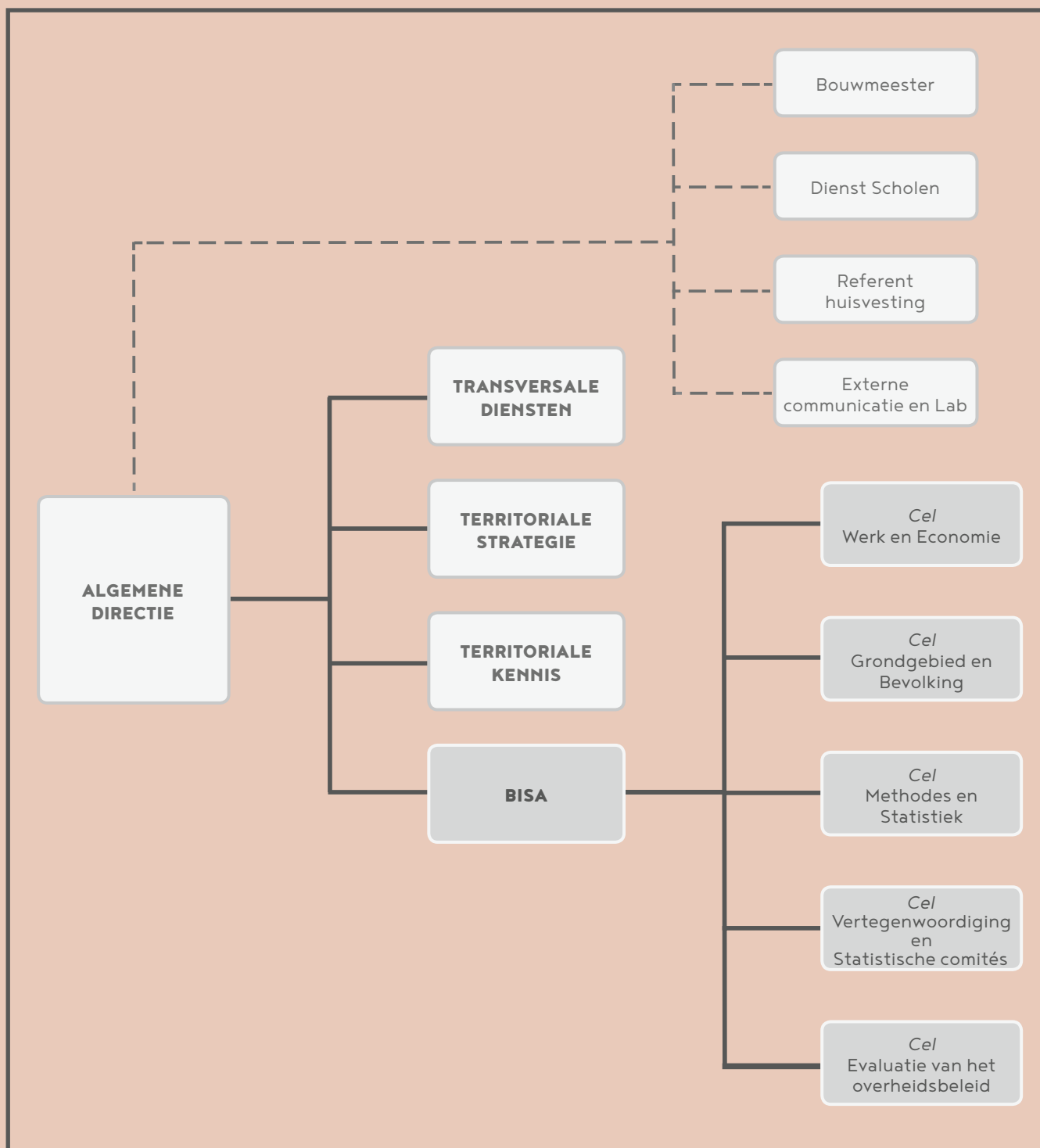
Meer informatie: <http://bassinefe-bxl.be/>

Wat heeft het BISA bijgedragen aan dit project?

Het BISA speelt de rol van leverancier en coproducent van gegevens, en biedt wetenschappelijke ondersteuning bij de werkzaamheden van de bassins, met name voor wat betreft analytische en prospectieve rapporten (APR). We gebruiken veel gegevens die beschikbaar zijn op de website van het BISA met betrekking tot thema's zoals arbeidsmarkt, bevolking, economie, onderwijs en mobiliteit. Het BISA heeft een referentiepersoon aangeduid om te antwoorden op onze vragen. Het feit dat we over een eigen aanspreekpunt beschikken en dat deze persoon ons kent, vergemakkelijkt het werk enorm, vooral om toegang te krijgen tot gegevens afkomstig van andere instellingen. Dit was bijvoorbeeld dit jaar nodig voor gegevens betreffende de arbeidsmarkt.

Het BISA speelt overigens een rol bij de verwerking van de ruwe data en vergemakkelijkt zo ons werk voor analyse. Onze contactpersoon heeft de ruwe data van het onderwijs voor sociale promotie omgezet in bestanden die we direct kunnen benutten per bassin. Dankzij haar methodologische nota's en pedagogische kwaliteiten heeft deze persoon een rol als "bemiddelaar" gespeeld om ons meer inzicht te geven in deze database en om statistische indicatoren te selecteren. Deze wetenschappelijke ondersteuning van het BISA vormt een meerwaarde voor het werk van de Instances Bassins.

DEEL 3

ACHTER DE SCHERMEN VAN HET BISA

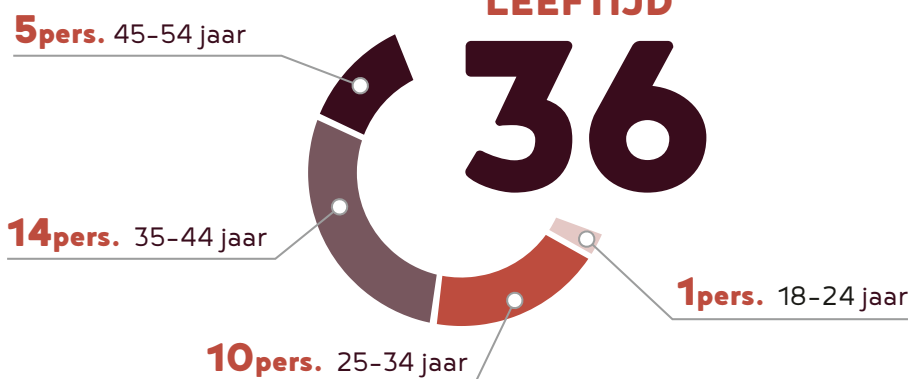
In dit laatste deel worden het personeel en de financiële middelen voorgesteld waarover het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) beschikt voor de uitvoering van zijn opdrachten, meer bepaald de activiteiten van 2018 die op de vorige pagina's toegelicht werden.

HET TEAM

GEMIDDELDE LEEFTIJD

17 **MANNEN**

13 **VROUWEN**

UNIVERSITAIR NIVEAU

83%

Het BISA is een van de vier departementen van perspective. brussels, het gewestelijk expertisecentrum en initiatiefnemer voor de ontwikkelingsstrategie van het Brussels grondgebied. Het multidisciplinaire team van het BISA bestaat uit vijf cellen onder de leiding van Astrid ROMAIN:

- > twee thematische cellen “Werkgelegenheid en economie” en “Grondgebied en bevolking”;

- > een cel voor “Evaluatie van het overheidsbeleid”;
- > twee transversale cellen “Methoden en statistieken” en “Vertegenwoordiging en statistische comités”.

Voor wat betreft het personeel is in 2018 een medewerker vertrokken, en zijn er acht nieuwe medewerkers bijgekomen. Op 31 december 2018 bestond het team uit 30 personen.

Gesprekken met

Aina Astudillo Fernandez,

Gegevensbeheerder van de cel “Werkgelegenheid en economie”

Wat heeft u aangetrokken tot het BISA?

De aard van de taken, want ik heb er altijd al van gehouden om met cijfers te werken en er informatie mee over te brengen. Bovendien vond ik het heel belangrijk om taken uit te voeren die het algemeen belang dienen (de productie van statistieken over het Gewest en de inwoners).

Virginie Maghe,

experte bij de cel “Methoden en statistieken”

Hoe zijn uw eerste maanden bij het BISA verlopen?

De eerste maanden waren op elk vlak interessant. Mijn collega's waren van meet af aan erg attent en hebben me geholpen om snel inzicht te krijgen in het werk. Ik heb ook een erg dynamisch en multidisciplinair team ontdekt, waar regelmatig en spontaan van gedachten wordt gewisseld. Dit biedt niet alleen de mogelijkheid om de methoden en technieken van het BISA te vervolmaken, maar ook om de eigen geest open te stellen en meer te weten te komen over heel uiteenlopende zaken.

Nathalie Clément,

beheerder in de cel “Evaluatie van het overheidsbeleid”

Aan welke projecten hebt u het eerste jaar gewerkt en welke andere projecten zijn er voorzien?

Bij mijn aanwerving waren er drie evaluaties van publieke beleidsmaatregelen aan de gang in het kader van de strategie GO4Brussels 2025. Ik heb meegewerkt aan de laatste fasen van één van deze evaluaties, meer bepaald over ondersteuning en begeleiding van ondernemingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De evaluatie werd uitgevoerd door een externe leverancier, waarbij ik het werk coördineerde en toezicht hield. De meest leerzame taak was het lezen van het eindrapport en mogelijke verbeteringen voorstellen. De komende maanden zal ik mijn kennis van methodologieën voor evaluatie van overheidsbeleid aanscherpen. Ik zal ook beginnen aan een analyse van de potentiële stromen voor werkzoekenden om aan de slag te gaan, om zo na te gaan welke databases nuttig zijn om de impact van steunmaatregelen voor werkgelegenheid te evalueren.

DE BEGROTING

In 2018 bedroegen de aangepaste begrotingskredieten voor het BISA 1 808 000 euro bij de vastlegging en 1 246 000 euro bij de vereffening. Deze bedragen dienen als financiering voor de ontwikkeling van statistieken en de uitvoering van analyses door het BISA.

De kosten voor logistiek, lonen en IT zitten vervat in de begroting voor het beheer van perspective.brussels.

Ziehier een overzicht van de begrotingskredieten voor het boekjaar 2018 van het BISA.

2018	Vereffening van begrotingskredieten [€]	Vastlegging van begrotingskredieten [€]
Aangepaste begroting	1 246 000	1 808 000

Bron: Brussels Parlement, Ordonnantie houdende de aanpassing van de Algemene Uitgavenbegroting van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor het begrotingsjaar 2018.

DEEL 4

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: RAPPORT OVER GEGEVENSBEVEILIGING

BIJLAGE 2: WERKGROEPEN OPGEVOLGD DOOR HET BISA

BIJLAGE 3: GEWESTELIJK TECHNISCH COMITÉ VOOR STATISTIEK
EN ANALYSE GTCS

BIJLAGE 4: ACTIVITEITENRAPPORT 2018 VAN DE
WETENSCHAPPELIJKE RAAD

Bijlage 1: Rapport over gegevensbeveiliging

Het BISA, de statistische autoriteit voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dient te waken over de veiligheid van de gegevens. Het BISA verwerkt een groot aantal gegevens van uiteenlopende aard. Het BISA verwerkt ook vertrouwelijke gegevens:

- > gegevens van natuurlijke personen;
- > gegevens van huishoudens;
- > gegevens van rechtspersonen.

Deze vertrouwelijke gegevens kunnen anoniem of al dan niet gepseudonimiseerd zijn (gecodeerd met een encryptiesleutel).

Een van de prioritaire doelstellingen van het BISA op vlak van gegevensbeveiliging is de naleving van alle wettelijke en contractuele verplichtingen, en van de Praktijkcode voor Europese statistieken.

In 2018 heeft het BISA toegezien op de naleving van de belangrijke hervormingen op Europees én op federaal niveau met betrekking tot gegevensbescherming:

- > op Europees niveau is de nieuwe Europese verordening (EU 2016/679) betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens in werking getreden op 25 mei 2018. Deze verordening annuleert richtlijn 95/46/EG over hetzelfde onderwerp.;
- > op federaal niveau heeft de wet van 30 juli 2018 met betrekking tot de bescherming van persoonsgegevens tot doel de interne wetgeving aan te passen aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Bij de inwerkingtreding van de AVG werd dienovereenkomstig een afgevaardigde voor gegevensbescherming (DPD) of data protection officer (DPO) aangeduid voor de aan deze persoon toegewezen opdrachten in de AVG (artikels 37 tot 39). Het BISA heeft ook een multidisciplinair DPO-team voorzien, net zoals op het niveau van het Belgische statistiekbureau Statbel. Dit team telt naast de DPO vertegenwoordigers voor de statistische, juridische en beschermingsgerelateerde aspecten van gegevens. Deze samenstelling levert een diverse expertise op om de DPO te helpen bij zijn statistische opdracht.

In 2018 heeft het BISA ook een register van de verwerkingsactiviteiten ingesteld. Dit register is een inventaris van de activiteiten voor verwerking van persoonsgegevens door het BISA en conform de AVG. Dit register kan te allen tijde worden gecontroleerd door de Autoriteit voor gegevensbescherming (AGB), de nieuwe instantie die sinds 25 mei 2018 de Commissie voor bescherming van de persoonlijke levenssfeer (CBPL) vervangt.

De Praktijkcode voor Europese statistieken met de normen voor ontwikkeling, productie en verspreiding van statistieken werd in november 2017 herzien door het Comité van het Europees Statistisch Systeem. Deze Praktijkcode is een

instrument voor zelfregulering van de statistische autoriteiten. De verordening (EG) 223/2009 betreffende de Europese statistieken en het akkoord van 15 juli 2014 betreffende de werking van het Interfederaal Instituut voor Statistiek leggen de toepassing van de beginselen van deze Praktijkcode op aan alle statistische autoriteiten van de Federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten, en dus ook aan het BISA. In 2018 analyseerde het BISA de wijzigingen in de herziene leidraad. Dit werk wordt voortgezet in 2019 met een meer verfijnde analyse van de impact die de herziene beginselen hebben voor het BISA. Ook al is het BISA niet verantwoordelijk voor het beheer van de technische aspecten van de IT-beveiliging, legt het Instituut vereisten op aan de beheerder van de IT-infrastructuur. Het BISA dient op dit niveau ervoor te zorgen dat technische en organisatorische maatregelen voor IT-beveiliging worden gehaald, meer bepaald:

- > voor elke overdracht van vertrouwelijke gegevens naar het BISA moeten aangepaste veiligheidsmaatregelen worden toegepast;
- > in het kader van de toegang tot gegevens ter beschikking gesteld door:
  - het Belgisch statistiekbureau – Statistics Belgium (Statbel), hiervoor wordt een specifieke beveiliging gebruikt;
  - andere instanties. Hiervoor wordt enterprise software voor het veilig delen van gegevens gebruikt;
- > de vertrouwelijke gegevens worden bewaard op een beveiligde server die alleen toegankelijk is voor personen met uitdrukkelijke autorisatie van het BISA. Deze toegang wordt bijgehouden in een register en aangepast volgens de autorisaties.

Voor de ontwikkeling van een datawarehouse voor opslag van statistische gegevens die verwerkt worden door het BISA werden specifieke veiligheidsmaatregelen voor verwerking van vertrouwelijke gegevens geanalyseerd (beleid voor toegang, wachtwoorden, serveropslag, enz.) en toegepast.

Er werden diverse acties ondernomen om de leden van het Instituut bewust te maken van gegevensbeveiliging en de inwerkingtreding van de AVG en de wet van 30 juli 2018 op federaal niveau:

- > presentaties van het DPO-team tijdens teamvergaderingen van het Instituut;
- > organisatie van werkgroepen voor de werking van het datawarehouse en de verplichtingen met betrekking tot gegevensbescherming;
- > terbeschikkingstelling van documenten op de server van het BISA;
- > systematische communicatie aan nieuw personeel van het BISA over de gedragscode met betrekking tot vertrouwelijkheid, handelsgeheim en gegevensbescherming die in 2016 werd aangenomen door het Instituut.

Bijlage 2: Werkgroepen opgevolgd door het BISA

BCSS

- > Stuurcomité van het project voor regionalisering van de gegevens met betrekking tot de arbeidsmarkt en sociale bescherming op basis van het datawarehouse
- > Gebruikersgroep

BECI

- > Cities of making

BEEZY

- > Backsourcing van beroepen met weinig kwalificaties

BGHM / Observatorium Brussel Huisvesting

- > Begeleidingscomité van het Gewestelijk Observatorium van de huisvesting

Brussel Economie en Werkgelegenheid

- > Begeleidingscomité voor evaluatie van de ordonnantie van 8 mei 2014 inzake toeristisch logies

Bruxelles Formation

- > Methodologische werkgroep in het kader van het Opleidingsplan 2020

Brussel Mobiliteit

- > Observatorium van de mobiliteit

Brussel Preventie en Veiligheid

- > Begeleidingscomité voor de enquête over gewestelijke veiligheid

Federaal Planbureau

- > Begeleidingscomité voor HERMREG
- > Beperkt begeleidingscomité voor HERMREG
- Stuurcomité innovationdata

Kabinet van de Minister van Economie, Werkgelegenheid en Beroepsopleiding

- > Opstelling van het industrieel plan
- > Evaluatie van het inschakelingscontract (in samenwerking met het kabinet Vervoort)

Kabinet van de Minister-President

- > Evaluatie van de organisatie van de sturing en coördinatie van de Brusselse maatregelen inzake jeugdgarantie

CIBG

- > Groep "User Club Open data" van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Hoge Raad van de Statistiek

- > Werkgroep over de hervorming van de enquête over de structuur en verdeling van de lonen

equal.brussels

- > Stuurgroep voor het verzamelen indicatoren en statistieken in verband met geslacht

Federatie Wallonië-Brussel

- > Oriënteringscomité van het Observatorium voor cultuurbeleid
- > Werkgelegenheid in de niet-marktsector

IIS, de volgende groepen ad hoc:

- > Verbetering van de kwaliteit van de btw-statistieken
- > ICT-enquête bij de huishoudens: vragenlijst 2018
- > Authentieke gegevensbronnen
- > Statistieken over spoorvervoer van reizigers en goederen
- > Gegevens over mobiliteit
- > Census huisvesting
- > Gegevens en statistieken op basis van de database voor huurcontracten
- > Exploitatie van bioscoopzalen
- > Verkoopstatistieken van vastgoed op basis van de verkoopaktes
- > Statistieken van het wagenpark per statistische sector
- > Statistieken over toerisme
- > Economische statistieken van de technologische sectoren
- > Statistieken over het voortbestaan en migratie van btw-plichtigen
- > Statistieken over vacatures
- > Over de Eurostat survey on Gender-Based violence

Leefmilieu Brussel

- > Begeleidingscomité Energiebalans van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Observatorium Brussel Huisvesting

- > Stuurcomité van het Observatorium voor woonvastgoed

Observatorium voor gezondheid en welzijn (Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie)

- > Werkgroep "ontwikkeling van armoede-indicatoren"

perspective.brussels

- > Werkgroep Carto
- > Werkgroep Metropolis
- > Werkgroep Mobiliteit
- > Werkgroep GDPO
- > Werkgroep Toezicht over stedelijke projecten

FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg

- Werkgroep Labour Accounts

GOB

- > Usergroup overheidsopdrachten

Statbel

- > Werkgroep Demografie

Steunpunt Werk

- > Werkgroep "opvolging van de arbeidsmarkt".

talent.brussels

- > Observatorium van het openbaar ambt

Bijlage 3: Gewestelijk Technisch Comité voor Statistiek en Analyse (GTCS)

In 2018 is het Gewestelijk Technisch Comité voor Statistiek en Analyse (GTCS) bijeengekomen op 13 maart, 25 juni en 27 november.

Overeenkomstig het besluit van 31 maart 2017 is het GTCS samengesteld uit de volgende leden:

- > Actiris – Brussels observatorium voor de werkgelegenheid
- > BruLocalis (Vereniging voor Steden en Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest)
- > Leefmilieu Brussel (BIM)
- > Brussel Fiscaliteit
- > Bruxelles Formation
- > Brussel Preventie en Veiligheid
- > Net Brussel (gewestelijk agentschap voor netheid)
- > Centrum voor Informatica voor het Brusselse Gewest (CIBG)
- > Citydev (ontwikkelingsmaatschappij voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest)
- > ETNIC
- > FireBru (DBDMH)
- > BISA – perspective.brussels
- > INNOVIRIS
- > Observatorium voor gezondheid en welzijn
- > perspective.brussels (BPB)
- > Haven van Brussel
- > Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij
- > Gewestelijke Investeringsmaatschappij voor Brussel
- > GOB – Brussel Gewestelijke Coördinatie – Juridische directie
- > GOB – Brussel Gewestelijke Coördinatie – Algemeen secretariaat
- > GOB – Brussel Economie en Werkgelegenheid
- > GOB – Brussel Financiën en Begroting
- > GOB – Brussel Mobiliteit
- > GOB – Brussel Plaatselijke Besturen – Directie gesubsidieerde werkzaamheden
- > GOB – Brussel Plaatselijke Besturen – Directie financiën
- > MIVB
- > urban.brussels
- > VDAB
- > VisitBrussels
- > Vlaamse Gemeenschapscommissie

Bijlage 4: Activiteitenrapport 2018 van de Wetenschappelijke Raad

De leden van de Wetenschappelijke Raad van het BISA werden benoemd bij Besluit van 26 januari 2017 betreffende de benoeming van twaalf leden van de Brusselse Raad voor evaluatie, toekomstonderzoek en statistiek:

1. Mevrouw Estelle CANTILLON, ULB (plaatsvervanger: de heer Glenn MAGERMAN);
2. Mevrouw Perrine HUMBLET, École de Santé Publique (plaatsvervanger: de heer Mouctar SOW);
3. Mevrouw Nathalie VAN DROOGENBROECK, Institut catholique des hautes études commerciales, ICHEC (plaatsvervanger: de heer Christian OST);
4. Mevrouw Catherine DEHON, ULB (plaatsvervanger: de heer Thomas VERDEBOUT);
5. De heer David AUBIN, Interuniversitair certificaat voor evaluatie van publiek beleid - ULB, UCL, ULg (plaatsvervanger: mevrouw Lise FREHEN);
6. De heer Michele CINCERA, ULB (plaatsvervanger: mevrouw Lauriane DEWULF);
7. De heer Stefan DE CORTE, VUB (plaatsvervanger: mevrouw Tatiana DEBROUX);
8. De heer Christian DE VISSCHER, Interuniversitair certificaat voor evaluatie van publiek beleid - ULB, UCL, ULg (plaatsvervanger: de heer Marc ZUNE);
9. De heer Patrick DEBOOSERE, VUB (plaatsvervanger: mevrouw Christine SCHNOR);
10. De heer Jean-Michel DECROLY, ULB (plaatsvervanger: mevrouw Sarah DE LAET);
11. De heer Peter TEIRLINCK, KU Leuven - campus Brussel (plaatsvervanger: mevrouw Valérie CAPPUYNS);
12. De heer Benjamin WAYENS, Université Saint-Louis - Brussel (plaatsvervanger: de heer Michel HUBERT).

Mevrouw Astrid ROMAIN, directrice van het BISA, is van rechtswege lid van de Raad.

In 2018 is de Wetenschappelijke Raad van het BISA (wettelijke naam: de Brusselse Raad voor evaluatie, toekomstonderzoek en statistiek) driemaal bijeengekomen (1 maart, 31 mei en 20 september). Tijdens deze vergaderingen heeft de Raad:

- > de benoeming van de vicevoorzitter goedgekeurd;
- > advies gegeven over het Brussels statistisch programma 2019-2021;
- > advies gegeven over het jaarrapport 2017 van het BISA;
- > verschillende onderwerpen besproken, zoals:
  - Big Data en de impact ervan op statistische werkzaamheden, na een presentatie van de coördinator voor Big Data bij Statbel. De Raad heeft de verschillende pilootprojecten en de limieten voor statistische benutting van deze gegevens besproken. De Raad heeft met veel belangstelling de start van nieuwe multidisciplinaire opleidingen "data scientist" van bepaalde leden vastgesteld;
  - de organisatie van het Belgische statistische systeem na de presentatie van de hoofdstatisticus van het Vlaams Gewest. De Raad wil ook de andere statistische autoriteiten uitnodigen om hun instelling voor te stellen en zodoende een globaal en transversaal beeld te vormen van het Belgische systeem. De Raad wil zo inspiratie putten uit het werk dat wordt verricht in andere instituten en goede praktijken delen om de coördinatie tussen de gewesten te bevorderen;
  - de koppeling van de fiscale (Belastingen van natuurlijke personen) en demografische databases (Rijksregister), een project van het BISA om een profiel te schetsen van de inkomens van de nieuwe inwoners van de Brusselse wijken. Gelet op de complexiteit van deze studie beveelt de Raad het BISA aan bijzonder pedagogisch te werk te gaan bij deze publicatie om interpretatiefouten te vermijden.

bisa
perspective.brussels
brussels instituut voor statistiek en analyse